

STAVBA BUDOV ČESKOSLOVENSKÉHO ZEMĚDĚLSKÉHO MUSEA A TECHNICKÉHO MUSEA ČESKOSLOVENSKÉHO NA LETENSKÉ PLÁNI V PRAZE

RICHARD BIEGEL – MICHAL NOVOTNÝ

Motto:

„Jestliže jsme vstoupili do jednání o kolaboraci, ba jestliže jsme sami dali k němu podnět, nesmíme připustit, aby snad naši vinou jednání ztroskotalo. (...) Jest proto žádoucí, abychom si nejdříve zodpověděli, (...) jak daleko můžeme zajít v jednání o kolaboraci se Zemědělským museem. (...) Předseda Ing. Novák podotýká, že se upřímně snaží, aby kolaborace se Zemědělským museem byla uskutečněna, ovšem přes jisté hranice nemůžeme jít.“

Zápis o řádné schůzi správního výboru TMC dne 11. prosince 1931.

Budovy Národního zemědělského muzea (dále NZM) a Národního technického muzea (dále NTM), postavené na hraně východní části Letenské pláň, jsou jedním z mála realizovaných urbanistických souborů vyprojektovaných v architektonicky mimořádně plodném období mezi dvěma světovými válkami (obr. 1). Působivý kontrast mezi klidnou monumentalitou budov a rozlehlostí pláně dává z velké části zapomenout na nedokončenost tohoto urbanistického projektu, který odkazuje na velké plány přeměny Letné v jednu z nejdůležitějších partií velké Prahy. Dlouhá průčelí vyprojektovaná původně pro perspektivu širokého východozápadního letenského boulevardu se dnes obracejí do klidného náměstí. Torzální a zdánlivě nepřilíhající logická urbanistická situace budov je nicméně zcela vyváжена jejich klidnou kompozicí, která vytváří pevné rozhraní mezi kompaktní městskou zástavbou a plochou samotné pláně. O to větším historickým paradoxem je, že harmonický vzhled obou bu-

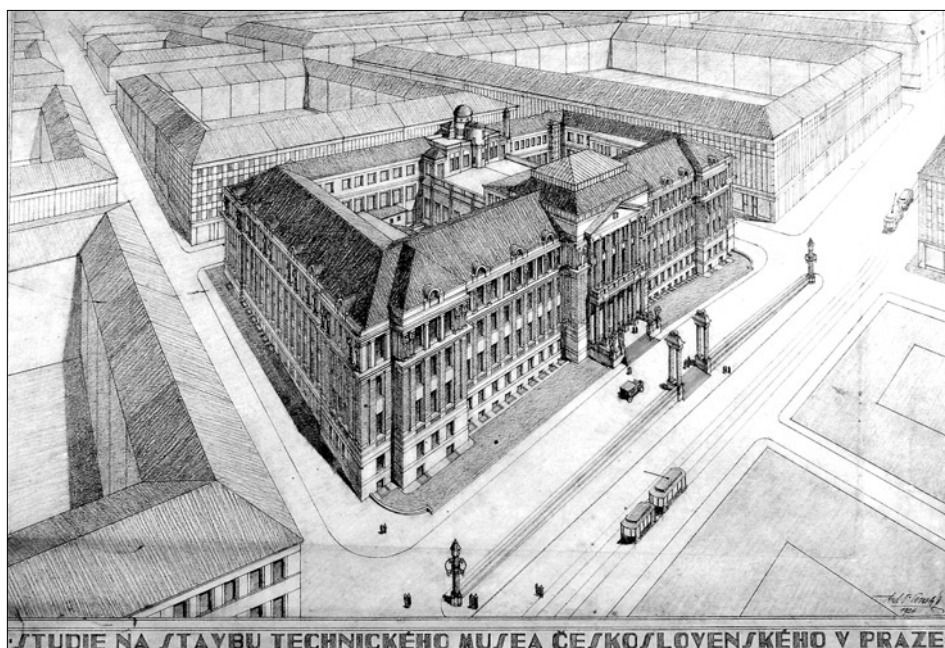

Obr. 1: a – budova Národního zemědělského muzea na Letenské pláni (foto M. Novotný, 2008);

Obr. 1: b – budova Národního technického muzea na Letenské pláni (foto M. Novotný, 2008).

dov je výsledkem složitého a mnohdy protikladného vývoje, během něž se zcela proměnily jak původní představy o vzhledu obou muzeí, tak jejich vzájemný vztah. Dějiny projektu zemědělského a technického muzea tak můžeme chápat jako pozoruhodné zrcadlo, v němž se zobrazují jak rozličné dobové architektonické tendence, tak diskuse a názory v pozadí projektu, které realizaci zásadním způsobem ovlivnily.

Obr. 2: Návrh budovy technického muzea od Aloise Čenského z roku 1925, projektované do míst dnešního Veletržního paláce (zdroj: Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, dále AANTM, f. 7, Čenský).

TECHNICKÉ MUZEUM A PRVNÍ PLÁNY NA STAVBU JHO BUDOVY

Technické museum československé (zal. 1908 jako Technické museum pro Království české, dále TMČ) a Československé zemědělské museum (vzniklo roku 1891, do roku 1918, kdy se osamostatnilo, bylo součástí Národopisného muzea, dále ČZM) byly institucemi založenými na základě spolkového zákona. Obě muzea již krátce po svém vzniku přistoupila k řešení prostorové otázky, protože stejně jako přestal technickému muzeu brzy dostačovat pronajatý Schwarzenberský palác v Praze na Hradčanech, cítilo i zemědělské museum potřebu reprezentativnějšího a většího sídla, než jakým byly hospodářské budovy při letohrádku Kinských v Praze na Smíchově. První zprávy o propojení snahy o vyřešení otázky místa budoucího sídla jsou k dispozici ze dvacátých let 20. století. Materiálním důvodem, který budoucí kooperaci inicioval, byl nedostatek prostředků ve stavebním fondu technického muzea. Než však spolupráce obou institucí dostala reálnější podobu, bylo zapotřebí ujit určitou část cesty samostatně.

Technické museum přistoupilo k řešení otázky nové budovy dříve. V roce 1921 byl v TMČ založen finanční výbor, jehož hlavním cílem bylo nashromáždění stavebního fondu ve výši 30 milionů Kč ke stavbě budovy. Od počátku dvacátých let také vynakládalo nemalé úsilí, jehož cílem bylo

nalezení vhodného stavebního pozemku.¹⁾ Jako jedna z variant k umístění na Letné byla na výroční schůzi v březnu 1922 zmíněna jako nevyhovující „pro podstatnou nevýhodu, totiž značnou odlehlost od vnitřní Prahy“ možnost umístění novostavby „na konec Dejvic nebo docela na pláň mezi Dejvicemi a Šárkou.“²⁾ Zřejmě definitivně opustilo muzeum úvahy o stavbě budovy v Dejvicích, která měla stát nablízku nové pražské techniky, již v roce 1924. Vyplývá to z referátu ing. Josefa Jareše, stavebního referenta TMČ, který účastníky výroční schůze v březnu 1924 zpravil o tom, že „stavební místo v Dejvicích, v sousedství budoucí nové techniky, zdá se nám býti příliš vzdálené středu města. Chtěli bychom stavět na Letné a jednáme o koupi pozemku ve

velmi vhodné poloze na Letenské pláni.“³⁾ Analogicky ke snaze technického muzea uvažovalo o výstavbě v pražských Dejvicích i zemědělské museum; plánovaná budova měla stát v sousedství Státních výzkumných ústavů zemědělských.⁴⁾

V rámci hledání vhodné parcely pro budoucí technické museum, vytvořil architekt Alois Čenský studii (obráz. 2), která umísťovala novostavbu muzea projektovanou v historizujícím stylu na pozemek dnešního Veletržního paláce v pražských Holešovicích, který se snažil spolek pro výstavbu nové budovy zakoupit od firmy František Melichar – Umrath a spol., Spojené továrny hospodářských strojů v letech 1923 a 1924.⁵⁾ Jednání o koupi pozemku byla ze strany technického muzea ukončena z důvodu nalezení větší

1923 se opět zvažovala eventualita – poprvé uvažovaná již v roce 1913 – získání budov ČVUT na Karlově náměstí, které se měly upravit po výstavbě nových budov techniky v Praze Dejvicích (Zápis o výroční schůzi TMČ ze dne 23. března 1923, Věstník Technického muzea československého 10, č. 2, 1923, s. 5), stejná jednání probíhala ještě v roce 1930–1931 (Viz složka „Technika“, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba budovy muzea, Spisy, Plány – počátky jednání). Řada návrhů alternativních k novostavbě se pak objevovala po celou dobu příprav stavby: návrh na odkoupení Strakovy akademie v roce 1928 zmařil zájem Senátu o tuto budovu (dopis Bedřicha Šlechtý ze dne 18. října 1928, č. 1176, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba budovy muzea, Spisy, Plány – počátky jednání); návrh na využití budovy Hypoteční banky na Havlíčkově náměstí byl zamítnut v roce 1930 (in: Dopis E. Zimmerla Ladislavu Novákovi ze dne 24. 2. 1930, in: Pro stavební výbor: Stavební výbor, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939, 1.–35. schůze, 1935). Pro úplnost je třeba uvést zmínku o návrhu „koupě kláštera piaristů v Panské ulici“ vztahující se snad k roku 1921, in: Vzkaz Zdeňka Kruliše, in: Pro stavební výbor: Stavební výbor, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939, 1.–35. schůze, 1935.

2) Zápis o řádné výroční schůzi TMČ ze dne 1. 4. 1922, Věstník Technického muzea československého 9, č. 4, 1922, s. 4–6.

3) Zápis o výroční schůzi TMČ ze dne 22. března 1924, Věstník Technického muzea československého 11, č. 3, 1924, s. 8.

4) J. Maňas, Budova Zemědělského muzea v Praze na Letné, Rozpravy NTM v Praze. Technická muzeologie I., s. 117.

5) Podrobněji viz složku „pozemek Umrath“, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba budovy muzea, Spisy, Plány – počátky jednání.

1) Věstník Technického muzea československého 9, č. 1, 1921, s. 16. K finanční situaci spolku TMČ a pozvolnému nárůstu stavebního fondu viz E. Paima, Vývoj financí Národního technického muzea, Národní Technické muzeum 1908–1951–1971. Sborník k 20. výročí postátnění. I. Sbírková činnost, Praha 1971, s. 205–217. Ke stavbě budovy TM: R. Krajčí, Národní technické muzeum, Zlatý řez 3, leden 1993, s. 12 až 15; E. Paima, Boj o vlastní budovu Národního technického muzea, Národní technické muzeum 1908–1951–1971. Sborník k 20. výročí postátnění. I. Sbírková činnost, Praha 1971, s. 187–203. Během první poloviny dvacátých let padlo i několik alternativ ke stavbě nové muzejní budovy. Roku 1921 se jednalo o možnosti pronájmu Michnovského paláce (Zápis o řádné výroční schůzi TMČ ze dne 19. 3. 1921, Věstník Technického muzea československého 9, č. 2, 1921, s. 7) a v roce

a levnější parcely. Na přelomu let 1924/1925 zakoupil totiž spolek za účelem stavby za cenu 2.150.000 Kč ze stavebního fondu dva soukromé pozemky (č. kat. 660/1 náležející faře v Bubenči a č. kat. 660/2 od dědiců p. Richtera) mezi dnešním stadionem pražské Sparty a letenskou vodárnou; pozemek samotné letenské vodárny byl muzeu současně přislíben pražskými radními (obr. 3).⁶⁾ Snahou spolku realizovat svou novou budovu na místě, kde byl nakonec architektem Josefem Havlíčkem postaven blok obytných domů „Molochov“, se z technického muzea poprvé stala součástí složitějšího příběhu Letenské pláně, který je rozhodující pro celý následující vývoj muzejní novostavby (obr. 4).

LETENSKÁ PLÁŇ

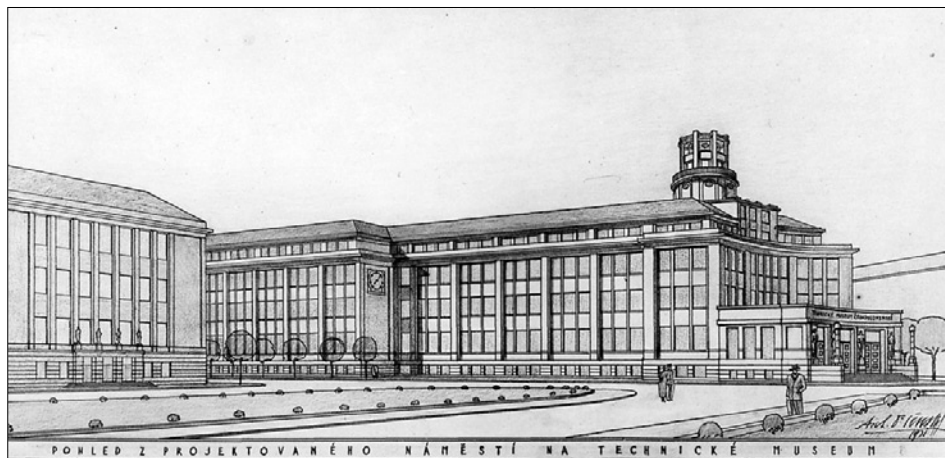
Volný prostor pláně poutal pozornost architektů i stavebníků od konce 19. století.⁷⁾ Za připomenutí zde stojí zejména na přelomu století zamýšlený průkop či tunel v Letenské pláni situovaný do osy Čechova mostu, který vycházel z koncepce přímého napojení Bubenče přes průkop, most a Mikulášskou (Pařížskou) třídu na Staré Město pražské. Dalším nerealizovaným záměrem, využívajícím nezastavěnou pláň, byla koncepce přesunutí české technické univerzity.⁸⁾ Po roce 1918 spočinul pohled stavitelů a stavebníků na pláň s myšlenkou vytvořit zde sídla stěžejních institucí nové republiky. Rozhodující jak pro ideu úprav samotného prostranství, tak i pro ideové návrhy stavby technického muzea byly zejména soutěže na zastavění Letenské pláně.⁹⁾ První ze soutěží proběhla roku 1920 a její výsledky byly Státní regulační komisí použity pro přijetí prvního regulačního plánu Prahy v roce 1921, resp. 1924.¹⁰⁾ V roce 1928 pak komise publikovala celkový regulační plán Velké Prahy.¹¹⁾

6) Zápis o výroční schůzi TMC ze dne 28. března 1925, Věstník technického muzea československého 12, č. 2, 1925, s. 7–8. Pražská obec se usnesla věnovat účelově tento pozemek ke stavbě muzejní budovy 25. března 1927. Zmíněno in: Zápis o výroční schůzi TMC ze dne 26. března 1927, Věstník technického muzea československého 14, č. 3, 1927, s. 2.

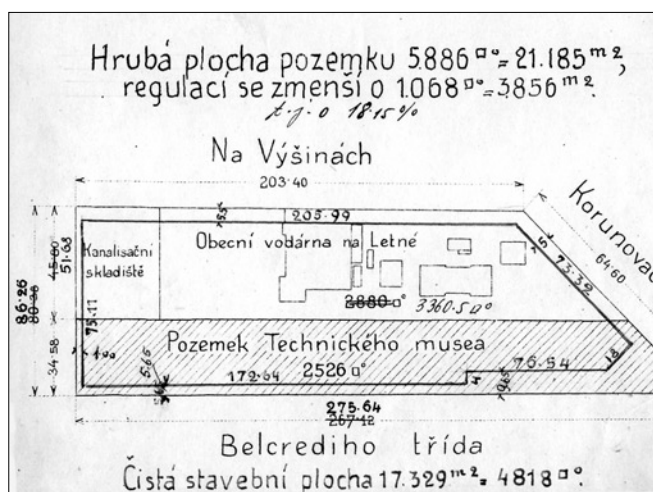
7) Problematika je přehledně zpracována v katalogu výstavy Letná. Historie a vývoj prostoru. Praha 2007.

8) Stručně viz Letná. Historie a vývoj prostoru. Praha 2007, s. 62–64.

9) Stručné resumé pěti soutěží z let 1911–1964 předkládá B. Fuchs, Poznámky k soutěžím na řešení letenské pláně, Architektura ČSSR 24, 1965, s. 501–515.

Obr. 4: Návrh Aloise Čenského na budovu technického muzea, kterou autor umístil na pozemek u pražské Sparty 1925–1931 (zdroj: ANTM, f. 574, Spolek NTM).

Obr. 3: Půdorys pozemku u pražské Sparty zakoupeného roku 1925 pro stavbu technického muzea, na kterém byl ve třicátých letech 20. století architektem Havlíčkem postaven blok obytných domů tzv. Molochov, a pozemek pražské vodárny, který byl pražskou obcí účelově přislíben pro stavbu muzejní budovy. Půdorys zachycuje situaci zmenšení parcel v důsledku regulace (zdroj: ANTM, f. 574, Spolek Národního technického muzea, dále Spolek NTM).

Pro stavbu muzeí byla důležitá až další ze soutěží vypaná Státní regulační komisí, která proběhla v roce 1928.¹²⁾ Cílem klání bylo do původního regulačního plánu zakomponovat konkrétní podobu budovy parlamentu Československé republiky. Některé projekty soutěže vtělily do návrhu i budovu technického muzea na pozemku u pražské Sparty, která bývá shodně koncipována jako několikapatrová podlouhlá budova, většinou zakončená věží. Nejpatrnější je toto řešení u návrhu Bohumila Hübschmanna (obr. 5–6).¹³⁾ Podobné řešení je možné nalézt i u muzejní budovy v návrhu V. Krcha (obr. 7)¹⁴⁾ a Ferdinanda Fenclo (obr. 8), u jehož budovy byla již tehdy kladně hodnocena dispozice.¹⁵⁾ Základní koncepční inovací Hübschmannova i Fenclova návrhu byla řada symetrických příčných křídel, které protáhlou stavbu doplnily a které zvýšily jak podlažnost, tak prosvětlení jednotlivých částí muzea.¹⁶⁾

Vítězným návrhem zmíněné soutěže v roce 1928 se stal projekt Josefa Štěpánka (obr. 9).¹⁷⁾ Pro budoucnost muzej-

10) Letná. Historie a vývoj prostoru. Praha 2007, s. 65.

11) R. Svácha, Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století. Praha 1994, s. 163.

12) M. Urban, Letná, Styl 14, 1928–1929, s. 89–97.

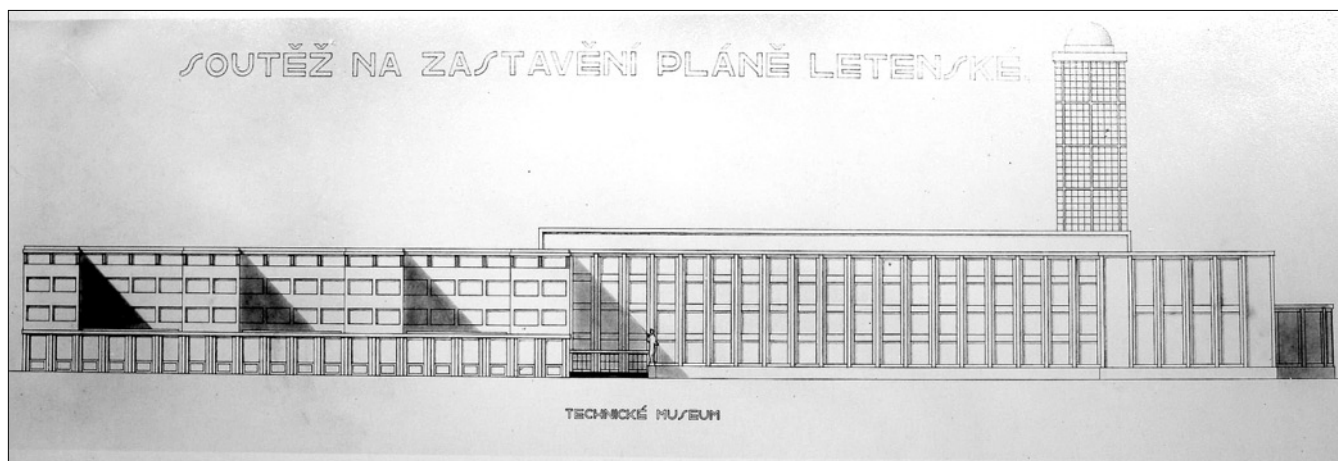
13) M. Urban, Letná, Styl 14, 1928–1929, s. 93.

14) V. Krch, Letná – Staré město – Projekt Letná – Park – poznámky, Architekt SIA 28, 1929, s. 98.

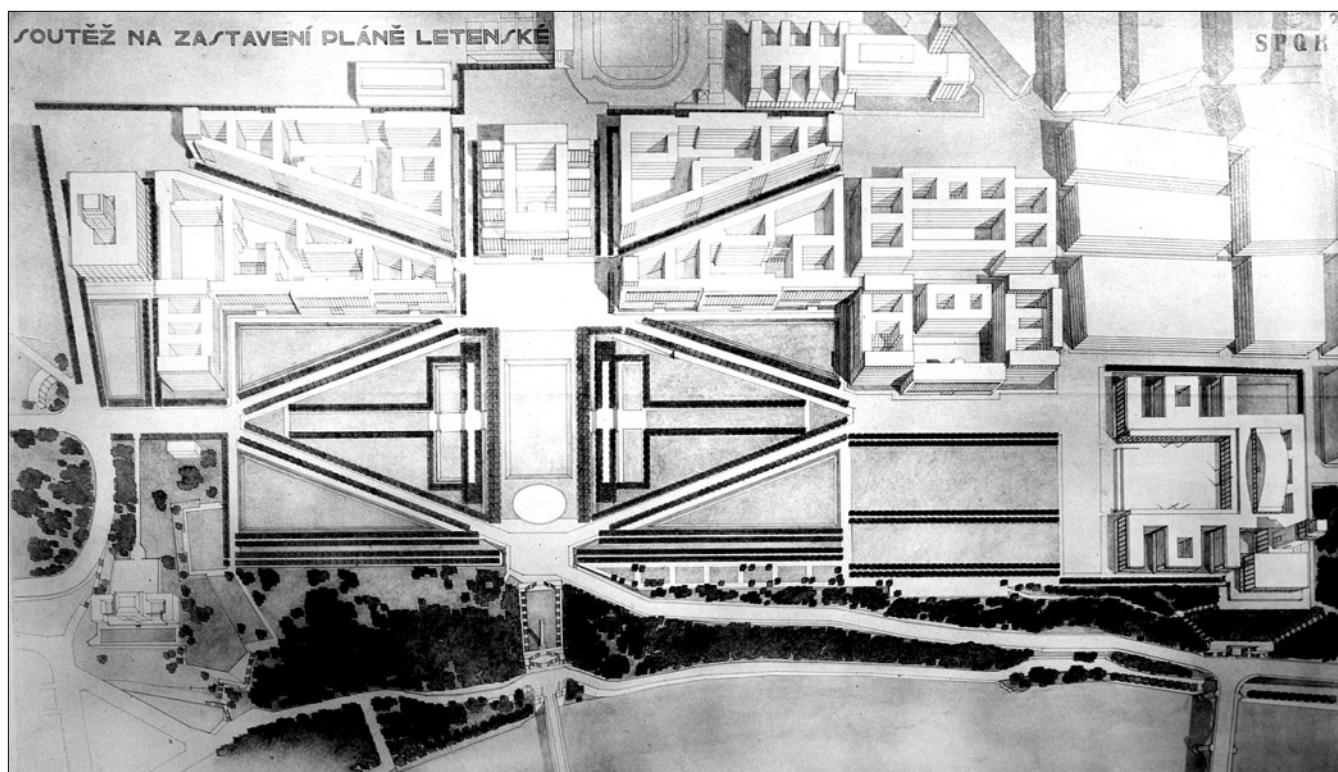
15) Redakce, K soutěži na zastavovací plán Letné, Stavba 7, 1928–1929, s. 118: „Půdorysy jednotlivých typů úředních budov jsou jasné řešení; vyniká dispozice technického muzea.“

16) Obdobné řešení protáhlé stavby s řadou 8 symetrických příčných křídel použil pro první zastavovací návrh společné budovy technického a zemědělského muzea architekt Theodor Petřík v roce 1931 (dokumentace v Archivu architektury a stavitelství NTM, dále AA NTM, f. 36 Petřík).

17) M. Urban, Letná, Styl 14, 1928–1929, s. 89–97.

Obr. 5: Návrh na budovu technického muzea na pozemku u pražské Sparty od Bohumila Hübschmanna, 1928 (zdroj: Archiv Národního zemědělského muzea, dále ANZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv [spisovna] muzea).

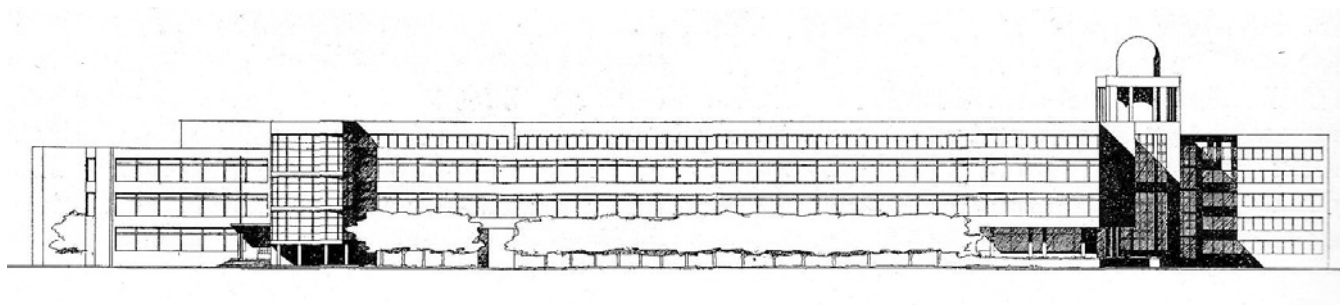
Obr. 6: Soutěžní řešení pláně z pera Bohumila Hübschmanna, 1928. Vpravo nahoře je patrné umístění budovy technického muzea (zdroj: ANZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv [spisovna] muzea).

ních staveb byl však důležitější nový regulační plán zveřejněný v roce 1931 (obr. 10), který po soutěži následoval.¹⁸⁾ Plán byl v průběhu let do roku 1935 dále několikrát upraven, a to právě v oblasti, kde stojí dnešní muzejní budovy. Původní regulační plán z roku 1931 umístil blíže nespécifikovanou veřejnou budovu do míst, kde dnes stojí budova Gymnázia Nad Štolou a dostavba Ministerstva vnitra. Na západ od této budovy bylo počítáno s jejím pandámem stejného půdorysu, na který dále navazovala skupina čtyř budov lemující sever pláně podél Belcrediho třídy. Mezi dvojicí budovy stojící v místě Gymnázia Nad Štolou a jejím protějškem by tak vznikla nová třída souběžná s ulicí Nad Štolou, která by na jihu byla ukončena půlkruhovým

náměstím otevřeným na západě a jihu do Letenské pláně, do kterého by na severovýchodě ústila rozšířená Letohradská a na jihovýchodě rozšířená Kostelní ulice.

Mezi oběma zmíněnými ulicemi byl vymezen prostor dvěma dalším veřejným budovám (později bylo zvažováno jejich využití pro Pozemkový a Statistický úřad), jejichž umístění odpovídalo přibližně položení realizovaných muzejních budov. Obě navržené budovy měly mít obdobný půdorys ve tvaru podélné stavby se čtyřmi příčnými křídly a byla mezi nimi plánována ulice odpovídající přibližně dnešní Muzejní ulici. Východní stavba by plně zastavěla pozemek až k ulici U letenského sadu, tedy i část později plánovanou pro stavbu 2. etapy technického muzea a dodnes nezastavěnou. I západní z obou budov by využila pozemek v téměř dvojnásobné délce, než pozdější realizace zemědělského muzea;

18) Regulační plán Velké Prahy a okolí, vyd. Státní regulační komise, Praha 1931.

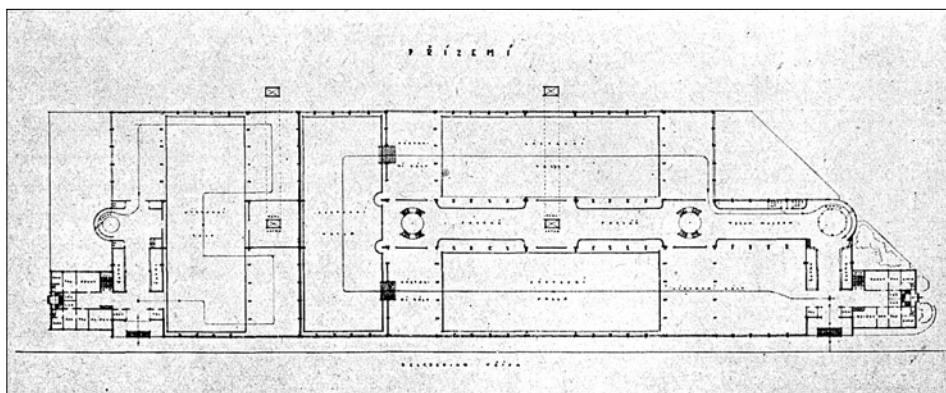
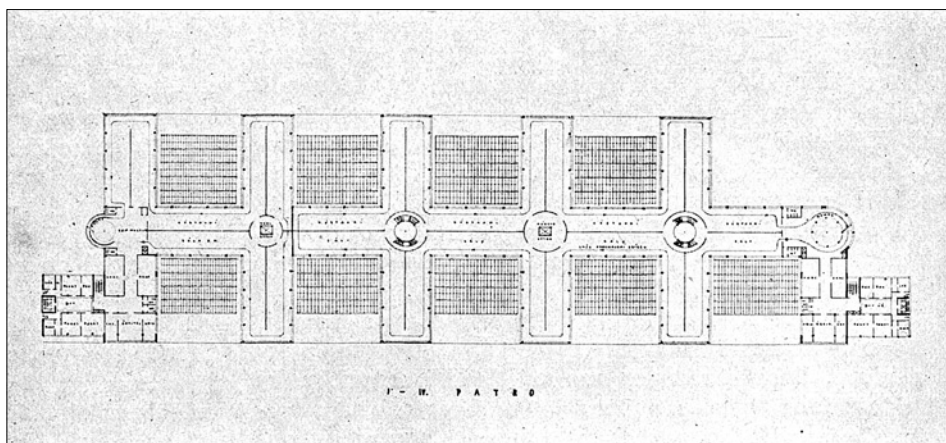
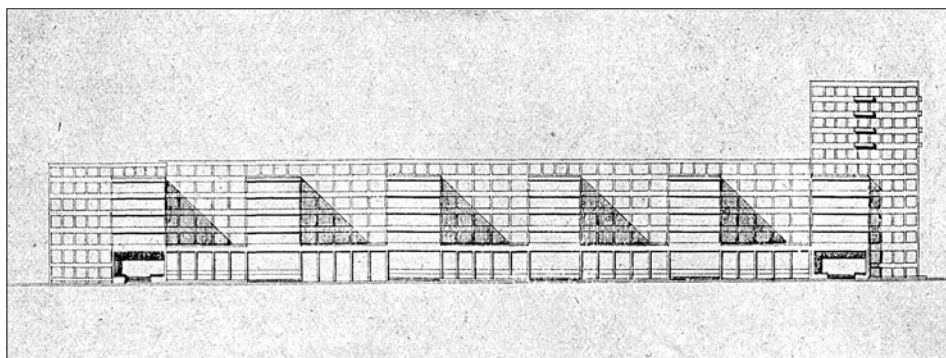
Obr. 7: Návrh budovy technického muzea architekta V. Krcha, 1928 (zdroj: Architekt SIA, 1929).

její nejzápadnější část s příčným křídlem zasahovala do míst, kde se dnes nachází budova Kliniky sv. Klimenta a půdorysem západního příčného křídla navazovala na osu výše zmíněné budovy stojící na místě dnešního Gymnázia Nad Štolou, čímž celý komplex plánovaný do východního cípu pláně vytvářel logický urbanistický celek, který spolu s budovami při Belcrediho třídě měl rámovat Letnou.¹⁹⁾ Změna regulačního plánu v roce 1934 přinesla jednak odstranění protějšku veřejné budovy v místě gymnázia a celého severního komplexu, jednak opuštění myšlenky půlkruhového náměstí otevřeného do pláně, které bylo nahrazeno průběžným boulevardem (obr. 11).²⁰⁾ V roce 1935 pak přišla změna nejzásadnější, která umožnila scelit oba pozemky v Kostelní ulici do jedné rozlehlé budovy. Ta však již bezprostředně souvisela s novým ambiciózním plánem rozlehlého „Musea československé práce“, které mělo definitivně spojit cesty obou spřátelených muzeí.²¹⁾

IDEA SPOJENÍ TECHNICKÉHO A ZEMĚDĚLSKÉHO MUZEA

V roce 1931 uvažovalo technické muzeum stále ještě o výstavbě na pozemku vedle pražské Sparty. Jedním z negativních důsledků výše popsané nové regulace pláně však bylo faktické zmenšení muzejního

stavebního pozemku z celkových 21.185 m² na 17.329 m², tj. o celých 18%, přičemž při Belcrediho třídě ztenčil regulační plán právě tu část pozemku, kterou spolek „zakoupil za značný peníz – skoro 2 a půl mil. Kč“ v roce 1925.²²⁾ Výstavbu muzea dále ztěžoval pomalu rostoucí stavební fond, jehož výše nedovolila do konce dvacátých let přistoupit k realizaci stavby. Východiskem z tíživé situace se stala myš-

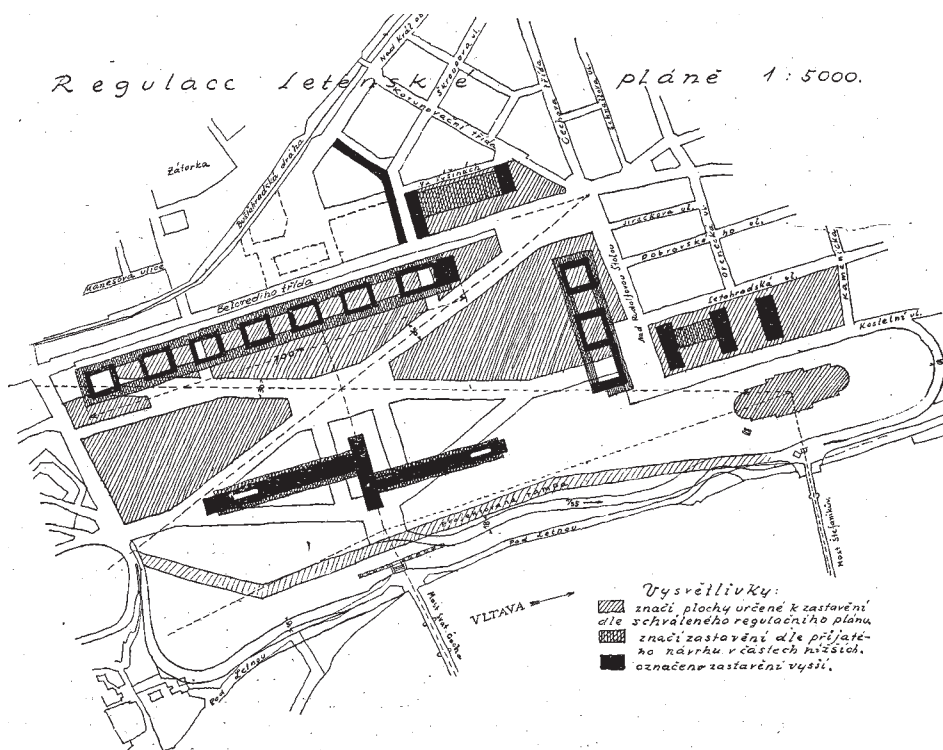
Obr. 8: Návrh budovy technického muzea architekta Ferdinanda Fencela, 1928. (zdroj: Stavba 1928–1929).

19) Letná. Historie a vývoj prostoru. Praha 2007, s. 68.

20) Letná. Historie a vývoj prostoru. Praha 2007, s. 69; E. Hruška, Nový regulační plán Letné, Stavba 12, 1934–1935, s. 59.

21) Zmiňovanou situaci je možné nalézt v B. Hübschmann, Letná, Styl 20, 1936, s. 5.

22) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMC dne 11.12.1931, Věstník Technického muzea československého 18, č. 5, 1932, s. 3.

Obr. 9: Schválený regulační plán a přijaté zastavení podle soutěžního návrhu J. Štěpánka, 1929 (zdroj: Architekt SIA, 1929).

lenka spolupráce s finančně zámožnějším, „vlivným společníkem, majícím za sebou silnou oporu.“²³⁾ Takového společníka našel technické muzeum v roce 1931 v Československém zemědělském muzeu²⁴⁾ podporovaného Republikánskou stranou zemědělského a malorolnického lidu. Toto generačně starší z muzeí, založené z podnětu pořadatelů Jubilejní výstavy v roce 1891 původně jako součást Národopisného muzea (od roku 1918 samostatné) zpřístupnilo své sbírky veřejnosti v objektu hospodářských budov v Kinského zahradě na Smíchově v roce 1926. I zemědělskému muzeu přestala velmi brzy budova dostačovat a spolek začal usilovně řešit otázku novostavby. Jak bylo výše zmíněno, jednou z variant, která byla zvažována, bylo umístění zemědělského muzea do sousedství Státních výzkumných ústavů zemědělských v Praze Dejvicích; později přicházela v úvahu staveniště na Žižkově, v zahradě Kin-

ských, na Újezdě a v Libni.²⁵⁾

Původní úvaha spolupracujících spolků spočívala v tom, že technické muzeum nabídne zemědělskému muzeu k prodeji část pozemku u Sparty a získané prostředky použije k navýšení vlastního stavebního fondu, aby bylo možno společně postavit na tomto pozemku společnou budovu. Kooperace byla po stránce ideové zajištěna styčnými body a zemědělským muzeem navrženou koncepcí o provázání sbírek, ve kterých „oddělení průmyslu cukrovarnického by mělo navázati na řepařské oddělení Zemědělského muzea, oddělení sladařské a pivovarnické by mělo následovat po ječmenářských a chmelařských sbírkách zemědělských, oddělení lihovarnické za částí bramborářské produkce, vodohospodářské oddělení Zemědělského muzea by bylo přímo souvislé s oddělením vodních staveb Technického muzea.“²⁶⁾

Návrh takto úzkého spojení vzbudil však na některých místech v obou muzeích, a zvláště pak v technickém muzeu nepřiznanou, ale přesto jasně patrnou obavu o ztrátu samostatnosti,²⁷⁾ která původní smělý plán postupně zredukovala na koncepci budovy, ve které společnými prostory byla myšlena pouze ústřední budova s vestibulem, kancelářským zázemím, zasedacím sálem, dílnami apod.²⁸⁾ Obavy z neshod a sporů velmi výstižně demonstruje postoj k placení vstupného, které zemědělské muzeum nevybírá, pro technické muzeum však představuje důležitou část příjmů.²⁹⁾

Ani rozhodnutí ušetřit na stavbě společné budovy však zcela nevyřešilo nedostatek prostředků ve stavebním fondu technického muzea. Obě instituce počítaly s příspěvkem od státní správy, který však neobdržely. Jako alternativní řešení přišel od „dobrého přítele z ministerstva veřejných prací“³⁰⁾ návrh, aby technické muzeum prodalo po-

23) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 15.12.1932, Věstník Technického muzea československého 19, č. 5, 1933, s. 4.

24) První kroky ke spolupráci s další institucí jsou datovány již v roce 1928–1929, kdy v zápis z Výroční schůze TMČ ze dne 23. března 1929, Věstník Technického muzea československého 16, č. 1, 1929, s. 11–13 čteme, že práce nebude snadná, „poněvadž pro dohlednou dobu můžeme uskutečnit jen menší část muzejní stavby. Jistotu část staveniště bude nutno rezervovat pro budoucí rozšíření ústavu, ale při tom bylo možno další jeho část přenechat pro jiný příbuzný účel. Nabídl jsem ji ochotně pro stavbu Zemědělského muzea, bohužel naše nabídka nedošla odezvy. Za to společnost Hygienického muzea v Praze projevila ochotu s námi kooperovat a umístiti své obsažné sbírky v naší muzejní budově, v sousedství sbírek oddělení sociálně politického.“ (Již zde se rýsuje etapizace výstavby muzejní budovy, která má za důsledek, že stavba nebyla dostavena dodnes.) Pro úplnost je třeba zmínit, že jiná muzejní kooperace mohla být realizována v roce 1931, ve kterém se jednalo o umístění poštovního muzea jako samostatného ústavu v nové budově Technického muzea československého (viz Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 11.12.1931, Věstník Technického muzea československého 18, č. 5, 1932, s. 5)

25) J. Maňas, Budova Zemědělského muzea v Praze na Letné, Rozpravy NTM v Praze, Technická muzeologie I., s. 117.

26) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 11.12.1931, Věstník Technického muzea československého 18, č. 5, 1932, s. 3–5.

27) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 11.12.1931, Věstník Technického muzea československého 18, č. 5, 1932, s. 5: „Jestliže jsme vstoupili do jednání o kolaboraci, ba jestliže jsme sami dali k němu podnět, nesmíme připustit, aby snad naši vinou jednání ztroskotalo. (...) Jest proto žádoucí, abychom si nejdříve zodpověděli dvě zásadní otázky: 1. zda v dnešní době jest vůbec radno zahájit stavbu muzea, přirozeně že jenom v tom rozsahu, na který stačí náš stavební fond, tj. asi v rozsahu jedné poloviny zamýšlené první etapy. 2. jak daleko můžeme zajít v jednání o kolaboraci se Zemědělským muzeem a zejména do jaké míry můžeme přistoupit na návrh zemědělského muzea ohledně onoho prolínání sbírek obou muzeí, což by ovšem vyžadovalo, aby místnosti jednoho muzea byly přímo a volně spojeny s místnostmi muzea druhého. (...) Předseď Ing. Novák podotýká, že se upřímně snaží, aby kolaborace se zemědělským muzeem byla uskutečněna, ovšem přes jisté hranice nemůžeme jít.“

28) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 15.12.1932, Věstník Technického muzea československého 19, č. 5, 1933, s. 4–6.

29) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 11.12.1931, Věstník Technického muzea československého 18, č. 5, 1932, s. 3–5.

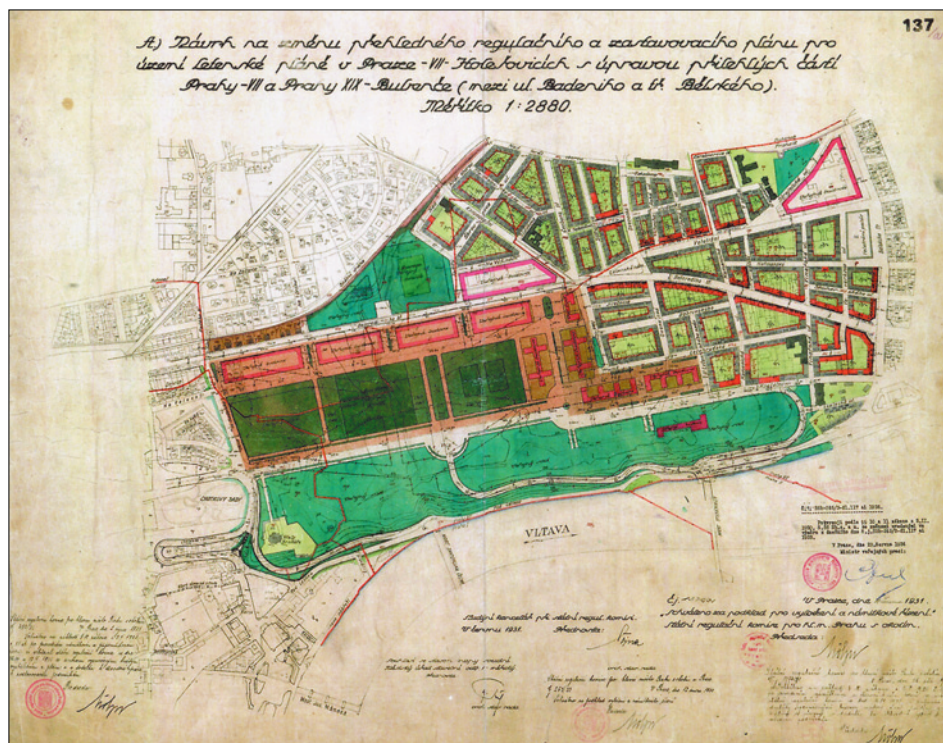
30) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMČ dne 15.12.1933, Věstník

zemek při Belcrediho třídě a pokusilo se od státu účelově získat jiný stavební pozemek. Státní regulační komise navrhla nový pozemek – již zmíněný pozemek v Kostelní ulici o velikosti 15.216 m² s příslibem jeho zvětšení na 19.020 m², který byl původně rezervován pro Státní statistický úřad (místo dnešního NTM) a Státní pozemkový úřad (místo dnešního NZM).³¹⁾ Očekávalo se též, že k zisku dojde za mírné nájemné, nebo bezplatně, jak se také nakonec v případě technického muzea stalo. Československé zemědělské muzeum si muselo svoji část od státu roku 1935 zakoupit.³²⁾

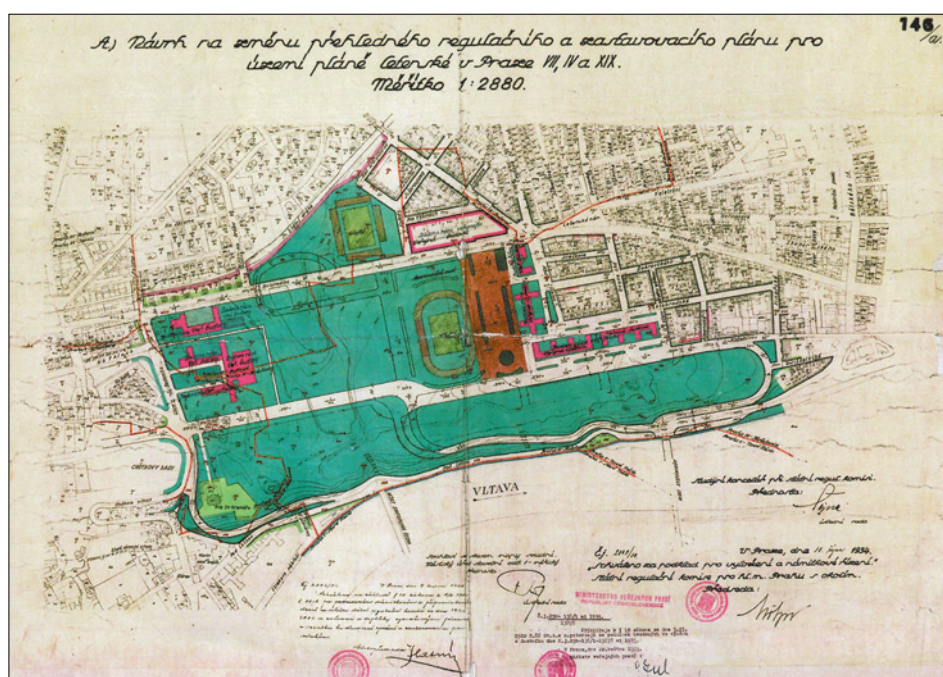
Dalším plánovaným krokem měl být odprodej stavebního pozemku v sousedství Sparty, čímž měl být významně navýšen stavební fond.³³⁾ K prodeji pozemku však došlo až za nové situace v lednu a únoru 1937 po rozdělení obou muzeí³⁴⁾ a část utržených peněz byla použita při stavbě nynější budovy technického muzea. Celkový výsledek prodeje regulací zmenšené parcely však i tak nebyl takový, jaký byl očekáván. Věnování vodárenského pozemku bylo pražskou obcí podmíněno stavbou muzea. Protože ke stavbě v této lokalitě nedošlo, pražská obec vodárenské pozemky na spolek technického muzea nepředvedla. Paradoxně tak neúspěchu stavby muzejní budovy i neúspěchu komerčního odprodeje pozemků vděčí za své zachování významná pražská technická památka – letenská vodárenská věž.

ARCHITEKTONICKÁ SOUTĚŽ

Verejná anonymní soutěž na spojenou budovu technického a zemědělského muzea byla vypsána 15. března 1935 s lhůtou podání projektů do 15. května téhož roku. Odměny byly stanoveny ve výši 15.000 Kč za první, 10.000 Kč za druhou a 7.000 Kč za třetí místo.³⁵⁾ Pro soutěžící byl jako podklad vypracován stavební program, kterým byla stanovena podoba zamýšleného spojeného muzea, jež mělo sestávat ze tří budov: budovy sbírek technického muzea, budovy kolekcí zemědělského muzea a střední společné administrativní budovy s hlavním vstupem. Z hlediska regu-

Obr. 10: Regulační plán Letné, 1931 (zdroj: Letná. Historie a vývoj prostoru, 2007).

Obr. 11: Regulační plán Letné, 1934 (zdroj: Letná. Historie a vývoj prostoru, 2007).

Technického muzea československého 20, č. 5, 1933, s. 2.

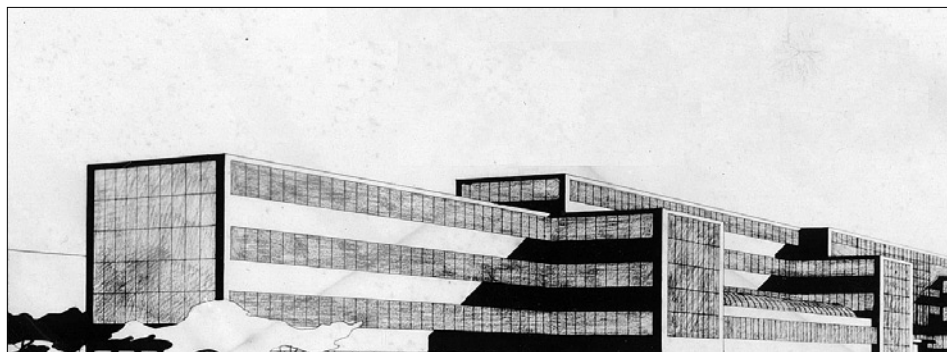
31) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMC dne 15.12.1933, Věstník Technického muzea československého 20, č. 5, 1933, s. 1-4.

32) F. Šach, Stavba budovy ČZM, Věstník Československého zemědělského muzea 10, 1937, s. 2.

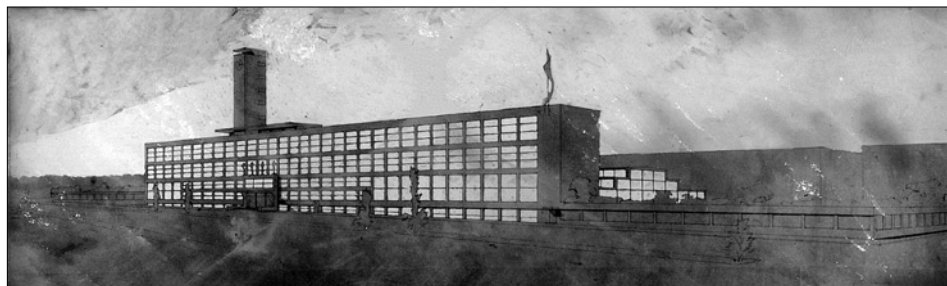
33) Zápis o řádné schůzi správního výboru TMC dne 15. 12. 1933, Věstník technického muzea československého 20, č. 5, 1933, s. 1-4.

34) Čistý příjem z prodeje vychází na 7.964.798,- Kč, čistý zisk z prodeje pozemku po odečtení ceny, za kterou byl získán, vychází na 5.524.116,- Kč; blíže Archiv NTM, fond 574, Spolek NTM, Stavba, Pozemky, prodej, staveniště, „Referát o prodeji musejního pozemku u Letenské vodárny v Praze“. Nedošlo však k prodeji pozemku vodárenského, protože pražská obec vážala svůj dar ryze účelově a ve chvíli, kdy muzeum získalo pozemek v Kostelní ulici, odmítla závazku dostát.

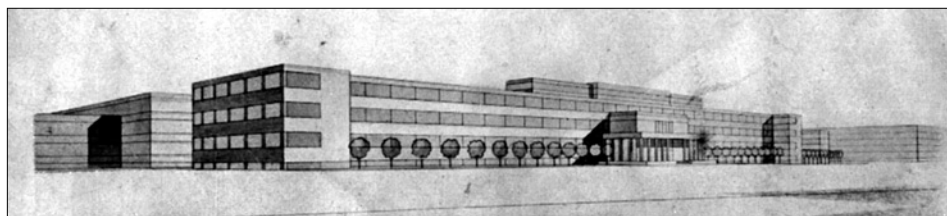
35) Leták s oznámením veřejné soutěže z 15. 3. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

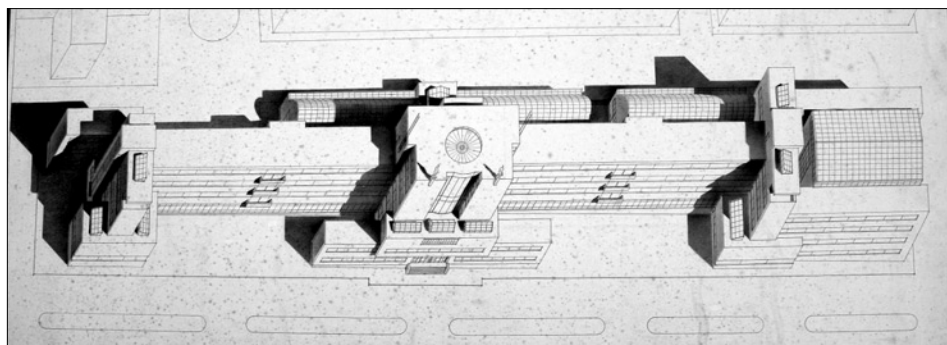
Obr. 12: a – soutěžní návrh Milana Babušky – 1. kolo 1935, II. místo (zdroj: AANTM, f. 33 NTM);

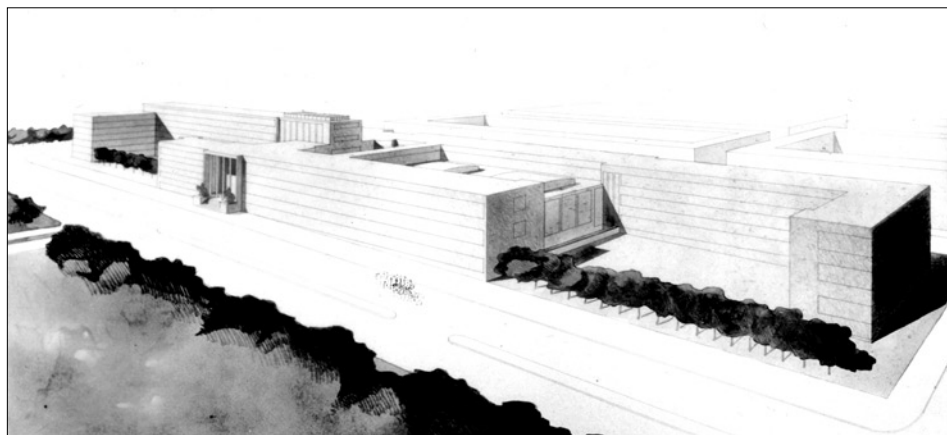
b – soutěžní návrh Ferdinanda Fenclo – 1. kolo 1935, II. místo (zdroj: AANTM, f. 33 NTM);

c – soutěžní návrh Františka Šrámka a Rudolfa Vichry – 1. kolo 1935, III. místo (zdroj: AANTM, f. 33 NTM);

d – soutěžní návrh Františka Tesaře – 1. kolo 1935, III. místo (zdroj: Archiv NZM, 9c);

e – soutěžní návrh Františka Šrámka a Rudolfa Vichry – 1. kolo 1935, zakoupen mimo soutěž (zdroj: AANTM, f. 33 NTM);

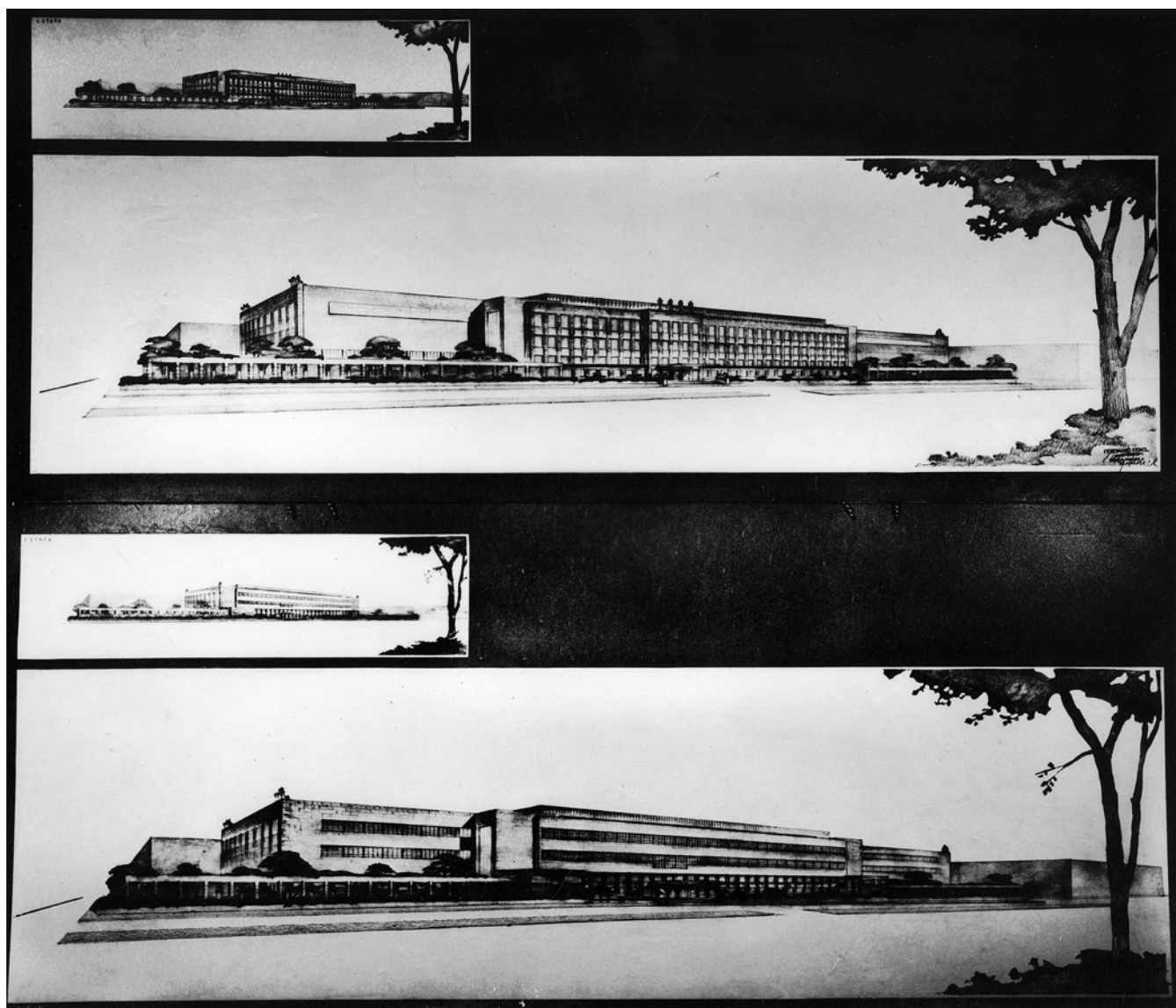
lace zde sice byly schváleným Regulačním plánem určeny budovy dvě, avšak Státní regulační komise dle Stavebního programu nic nenamítala ani proti spojení budov, ani proti zvětšení hloubky bloku, a to za podmínky výškového omezení novostavby na max. 21,5 m s případnou další ustupující etáží. Podmínkou obou institucí dále bylo, že stavba musí být rozdělena do dvou samostatných etap, při kterých měla nejprve vzniknout střední část s částí výstavních prostor a nezbytného zázemí pro obě muzea a posléze zbývající výstavní a provozní křídla, přičemž novostavba musí působit uceleným dojmem v první i druhé etapě.³⁶⁾ Pozůstatkem této etapizace je do dnešních dnů nezastavěná východní parcela sousedící s budovou technického muzea.

V porotě soutěže zasedli za technické muzeum Ing. Josef Jareš, Ing. dr. arch. Krch, Ing. Zd. Kruliš, Ing. arch. Alois Kubiček a Ing. arch. Josef Weingärtner. Zemědělské muzeum v ní zastupovali Ing. L. Dlabáč, Ing. Jan Frič, Ing. K. Louda, Ing. arch. dr. Theodor Petřík a Ing. Dr. Jan Voženilek. Předsedou poroty se stal Ing. Eustach Mölzer, který byl zároveň předsedou Státní regulační komise.³⁷⁾ Soutěž byla obelána 41 návrhy (z architektů např. Kamil Roškot, Jan Gillar, Bohumil Hübschmann, F. M. Černý, Otakar Štěpánek ad.), z nichž porota vybrala čtyři. Návrhy odevzdané bez zpáteční adresy byly uloženy po vyhodnocení soutěže v sídle Československého zemědělského muzea v Praze na Smíchově do doby, než je neznámí autoři vyzvednou.³⁸⁾ Žádný z předložených ná-

36) Stavební program veřejné soutěže, nedat., Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

37) Podmínky veřejné soutěže ze dne 15. 3. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

38) „Plány, které se dne 11. VII. rozvezou po Praze“, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/130, Budova ČZM v Praze, stav-

Obr. 13: Dvě varianty návrhu Ferdinanda Fencle – 2. kolo 1935 (zdroj: AANTM, f. 33, NTM).

vrhů však nevyhovoval zcela představám obou muzeí, a proto nebylo první místo uděleno. Druhé místo udělila porota dvěma návrhům, návrhu architekta Milana Babušky (1884–1953) a návrhu Ferdinanda Fencle (1901–1983), na dalším místě se společně umístil návrh dvojice František Šrámek a Rudolf Vichra a návrh Františka Tesaře. Kromě toho byl ještě zakoupen druhý návrh dvojice Šrámek a Vichra (obr. 12).

Dochované soutěžní projekty ukazují poměrně širokou škálu urbanistických i architektonických řešení. František Tesař pojal rozlehlou budovu jako monumentální kompozici, která ve střední části graduje skladbou kubických rizalitů a hmot. Monumentální kompozici se v jednom z návrhů neubránili ani Šrámek s Vichrou, kteří zdůraznili střední část vstupním portikem a celek orámovali bočními křídly vytvářejícími náznak čestného dvora. Jejich druhý návrh se naopak vyznačuje asymetrickostí kompozice, která skladbou hmot částečně evokuje původní zadání regulačního plánu. Projekt Ferdinanda Fencle zaujme svou konstruk-

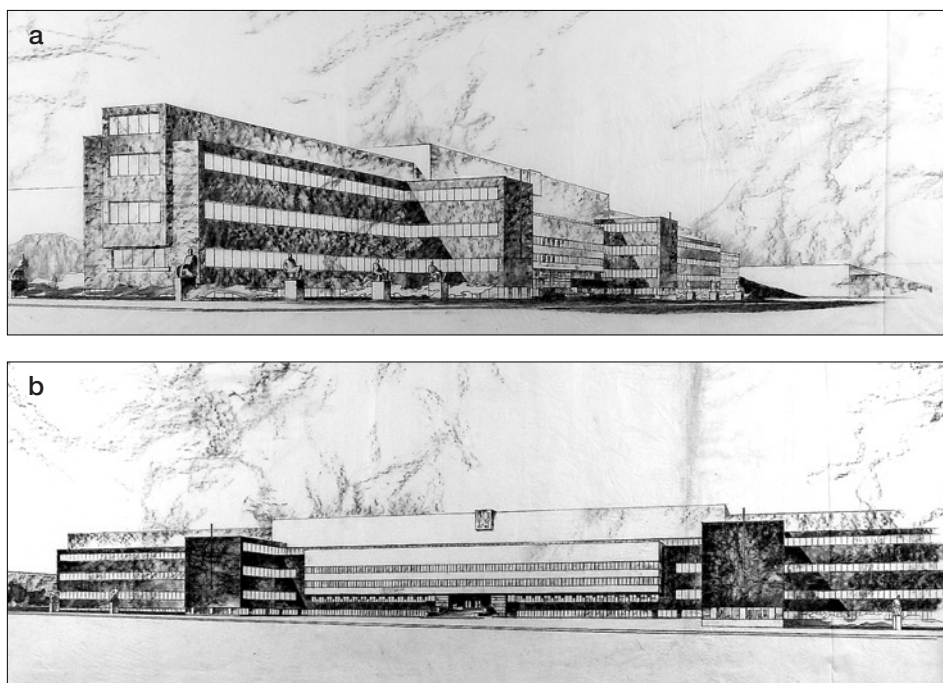
tivistickou jednoduchostí, v níž se desková prosvětlená muzejní budova svým výrazem blíží strohé monumentalitě dobové industriální architektury. Návrh Milana Babušky spojuje funkcionalistický výraz stavby se symetrickou hmotovou gradací, jež zdůrazňuje jednotu budovy, a tedy i spojení obou muzeí. Jeho základním koncepčním rysem je spojení podélného průběžného deskového křídla s řadou symetrických příčných křídel, které až překvapivě upomínají na výše zmíněný nerealizovaný Fenclov projekt z roku 1928.

Na společné schůzi zástupců obou muzeí dne 21. června 1935 navrhli zástupci zemědělského muzea zadat buď projekt přímo spojeným týmem autorů návrhů označených symboly MTZ (F. Fencle) a A + B (M. Babuška), nebo vypsát užší soutěž a pozvat do ní autory čtyř projektů veřejné soutěže, jejichž návrhy obdržely ceny, což bylo posléze i oběma stranami přijato.³⁹⁾ Soutěž byla vypsána 1. července se lhůtou odevzdání do 15. září 1935.⁴⁰⁾ Odměna za účast v sou-

ba a údržba budovy, stavební deníky, jednání s úřady. Návrh s kódem 45554 zůstal v majetku archivu NZM jako anonym až dodnes, z čehož je patrné, že k jeho vyzvednutí nikdy nedošlo.

39) Zápis ze společné schůze Zemědělského a Technického muzea ze dne 21. 6. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

40) Veřejná soutěž na ideové náčrtky pro stavbu budov technického a zemědělského muzea v Praze, Věstník Technického muzea československého 22, č. 2–4, 1935, s. 1–3.

Obr. 14: a – vítězný návrh Milana Babušky, 2. kolo 1935 (zdroj: AANTM, f. 71, Babuška); b – vítězný návrh Milana Babušky, 2. kolo 1935 (zdroj: AANTM, f. 71, Babuška).

těži byla stanovena na dalších 10.000 Kč. V porotě seděli dosavadní členové, doplnění sekčním šéfem ministerstva školství a národní osvěty Zdeňkem Wirthem a dvěma dalšími úředníky muzeí.⁴¹⁾

Porota hodnotící projekty užšího kola se během podzimu 1935 sešla celkem třikrát. Na první schůzi dne 18. září 1935 stanovila porota prozatímní pořadí čtyř odevzdaných projektů. Zvlášť byla hodnocena dispozice návrhů, zde získal první místo návrh Ferdinanda Fencle, druhé místo návrh Milana Babušky a třetí a čtvrté místo návrh Šrámkův – Vichrův a Tesařův. V pořadí hodnocení architektury zvíťazil na prvním místě Babuška, druhé a třetí místo obsadili architekti Šrámek – Vichra a Tesař. Fenclov návrh se umístil až na posledním místě. Na druhé schůzi poroty 27. září 1935 bylo rozhodnuto, že vítězné klání bude probíhat již pouze mezi Babuškou a Fenclem, protože návrhy Ing. Tesaře a architektů Šrámka a Vichry mají v první etapě příliš mnoho obestavěného prostoru, což potenciálně znamená vyšší náklady, přičemž zároveň „nemají zvláštních výhod půdorysných“ a porota má výhrady i k jejich architektuře. Z těchto důvodů byly oba projekty vyloučeny z další soutěže. Ani zbývající dva projektanti se nevyhnuli výtkám v posudku porotců: „U projektu Ing. Fencle cení si porota především jasnosti jeho půdorysné dispozice a dobré organizace vnitřního provozu, naproti tomu vytýká mu nadbytečné výšky musejních sálů a především nepropracovanost projektu po stránce architektonické, neboť projekt tento, jak byl předložen, naprosto nepůsobí žádným monumentálním dojmem. Projekt Dr. Babušky působí velmi dobrým architektonickým účinem, jeho architektura však není všude plně odůvodněna půdorysem. Půdorys projektu Dr. Babušky není již tak jasný jako půdorys Ing. Fencle, ač se mu velmi přibližuje. Porota vytýká tomuto projektu především špatné osvětlení sálu pro

občasné výstavy a nevhodnou dispozici dílenské části.“⁴²⁾

Druhé zasedání poroty dospělo k závěru, že není možno „srovnávat přednosti architektury jednoho projektu s přednostmi půdorysu projektu druhého a naopak.“⁴³⁾ Bylo tedy rozhodnuto, že poskytne oběma autorům možnost vytknuté závady ve lhůtě čtyř týdnů odstranit a oba architekti byli dopisem vyzváni, aby tak učinili. Na závěrečné schůzi poroty konané dne 31. října 1935 bylo konstatováno, že oba projektanti úspěšně provedli opravy na svých projektech a vyhověli požadavkům soutěže. Výsledkem těchto změn jsou dvě obdobně komponované podélné symetrické budovy, které v základní koncepci překvapivě nemají nic společného s návrhy svých autorů z veřejné soutěže. Rozdílný je částečně

i výraz obou budov. Babuškův projekt vychází z funkcionalistického pojetí fasády předchozího návrhu. Ferdinand Fencel zvolil pro druhé kolo užší soutěže dvě pojetí v předchozím kole tolik kritizované architektury. Jeden z návrhů je až překvapivě tradicionalistický svým klasicizujícím tvaroslovím, které do značné míry kontrastovalo s celkovým pojetím budovy (obr. 13). Druhý návrh je vlastně funkcionalistickou variantou téže hmoty.⁴⁴⁾ Poprvé zde tak zaznamenáváme výrazné stylové kolísání jednotlivých architektonických návrhů, které je pro následující vývoj příznačné.

Nejprve bylo zvažováno doporučit stavebníkovi oba architektky, aby sám rozhodl o volbě, ale nakonec porota přistoupila k hlasování. Při hlasování 8 členů poroty z 13 přítomných bylo přiznáno první místo projektu Milana Babušky s dovětkem, že přes provedené opravy se oba projekty nepřiblížily požadovanému řešení natolik, aby mohly být

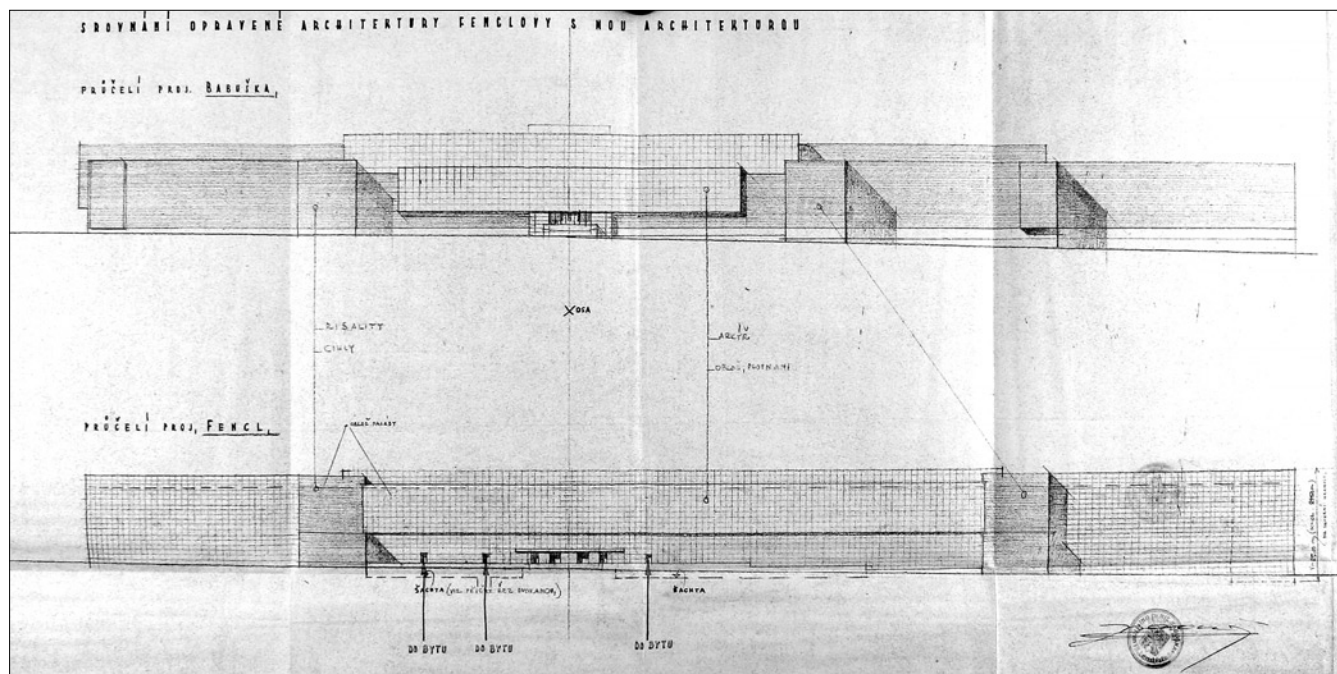
42) Výpis z protokolu soutěžné poroty, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy, s. 2.

43) Výpis z protokolu soutěžné poroty, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy, s. 2.

44) Naše předpokládaná identifikace projektů jednotlivých kol vyplývá z porovnání nákrešů uložených v archivu architektury a stavitelství NTM. Jedná se zejména o srovnání dvou Fenclových variant, které s největší pravděpodobností představují jeho projekty pro druhou část užšího kola soutěže (AA NTM, F 33, karton 20070423/04). Porovnání soutěžních návrhů Fencle, Babušky a následně o Babuškov srovnání architektury jeho projektu z první části užšího kola a Fenclova projektu pro druhou část užšího kola (AA NTM, f. 33, 2007031903).

45) Výpis z protokolu soutěžné poroty, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy, s. 2. Pro udělení prvního místa Milanu Babuškoví hlasovali: Jan Voženilek (ČMZ), Alois Čenský (TMČ), Theodor Petřík (ČMZ), Josef Weingärtner (TMČ), L. Dlabac (ČMZ), K. Louda (ČMZ), Jan Frič (ČMZ), František Šach (nezávislý odborník – ČMZ). Pro Babušku nehlasovali: Vojtěch Krch (TMČ), Eugen Syrovátka (TMČ), Alois Kubiček (TMČ), Jaroslav Veselý (nezávislý odborník – TMČ), ing. Eustach Moelzer, předseda. Zdeněk Wirth (nezávislý odborník) se ještě před zahájením hlasování omluvil a opustil schůzi. Srov. též zápisy o schůzi poroty pro posouzení návrhů na ideové náčrtky budov zemědělského a technického muzea, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

41) Zápis ze společné schůze Zemědělského a Technického muzea ze dne 21. 6. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

Obr. 15: Babušková srovnávací studie vlastního návrhu s Fenclovým (zdroj: AANTM, f. 33, NTM).

bez dalších úprav použity jako podklad detailního projektu.⁴⁵⁾ Pro budoucí vývoj stavby je rovněž důležité, že na této schůzi zazněl patrně poprvé návrh na vypracování náčrtu na oddělené budovy muzeí, který však byl zamítnut.⁴⁶⁾ Z druhého užšího kola soutěže tak vyšel dvoutřetinovou většinou jako vítězný projekt upravený návrh Milana Babušky, který v koncepci spojuje redukovanou ideu příčných křídel z první soutěže s výrazně monumentální střední partií ze soutěže druhé (obr. 14).

Vypjatou atmosféru závěrečné části soutěže dokresluje spor vítěze a architekta Ferdinanda Fenclo o autorství dispozičních i architektonických myšlenek soutěžních projektů. Již krátce po vyhlášení výsledků totiž upozornil dopisem ze dne 12. listopadu 1935 generačně mladší z architektů Fenclo obě muzea na nedostatky Babuškovy projektu zvláště v oblasti technických parametrů budovy i podstatně vyšší ceny vítězného návrhu. Vedle věcných námitek však posunul celou věc do etické roviny tvrzením, že se cítí: „být autorem zásadních myšlenek dispozičních, které se nacházejí teprve po veřejné soutěži (červen 1935 – pozn. aut.) u kolegy Babušky, ačkoli původně měl zcela jiný projekt.“⁴⁷⁾ Milan Babuška reagoval na takový útok dopisem oběma muzejním institucím datovaným dne 15. listopadu 1935. Zde nejen že odmítl Fenclovo nařčení, ale také upozornil na časovou poslušnost, v jaké mělo být Fenclovi umožněno prostudovat Babuškův projekt. Uvedl totiž, že „v době od 15. září do 29. října 1935 musel si získati arch. Fenclo přístup do

uzavřených místností, v nichž byly vystaveny projekty účastníků soutěže, neboť ve lhůtě do 29. října 1935 předložil arch. Fenclo svůj opravený projekt, jehož facada jest koncipována dle mých myšlenek (arkýřová úprava ve hlavní frontě, ustupující patro, akcentování středu a vytvoření plných ploch na okrajích střední části musea a posléze i použitý materiál).“⁴⁸⁾ Babuška poukázal na detail, že Fenclov dopis je datovaný dne 12. listopadu, tedy v době, kdy soutěžní projekty ještě nebyly přístupné veřejnosti, což se stalo dle Babušky až o den později. Vyvodil z toho, že Fenclo se musel k projektům dostat ještě jednou po vyhodnocení návrhů opravených po výzvě poroty z 2. října 1935 (Fenclo tedy neměl vidět pouze Babuškův projekt původní, ale i ten opravený).⁴⁹⁾ Babuška uzavřel svoji odpověď příslibem, že až se s konkurenčním návrhem seznámí, vyjádří se k němu také; upozornil však již nyní, že nebude: „polemisovati s panem Inženýrem Fenclem o jeho autorských pocitech k základním dispozičním myšlenkám mého (rozuměj Babuškovy – pozn. aut.) projektu. Uvedu jen fakt, že v opraveném projektu pana Inženýra Fenclo jsou uplatněny základní myšlenky mého projektu.“⁵⁰⁾ Babuška se do srovnání projektů bez odkladu pustil a výsledkem byl stručný, co se týče osobní roviny značně umírněnější elaborát datovaný dnem 20. listopadu 1935, ve kterém svoji kritiku soustředil hlavně na

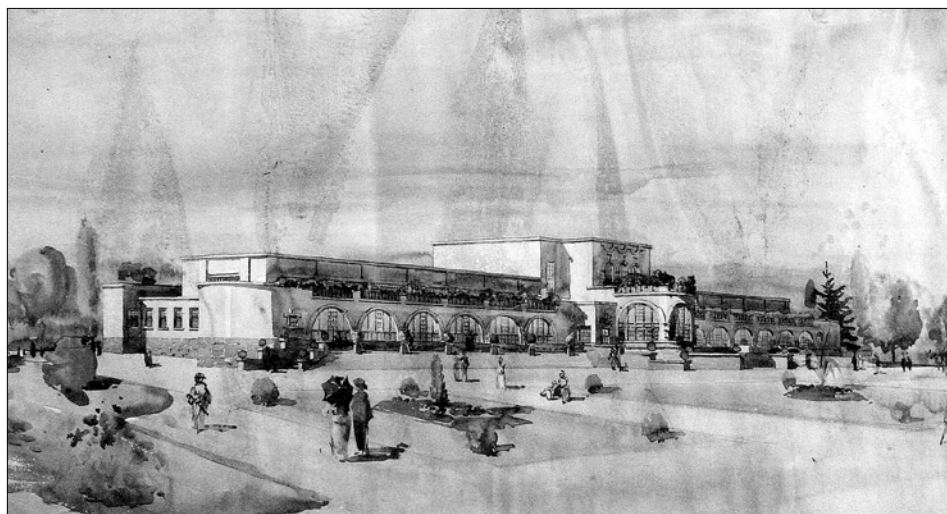
46) Zápis o schůzi poroty pro posouzení návrhů na ideové náčrtky budov Zemědělského a technického muzea v Praze dne 31. října 1935, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy. K alternativě viz M. Babuška, Technická zpráva k soutěžnímu projektu na budovu zemědělského a technického muzea, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy: Babuška ke svému návrhu připojil alternativní řešení, které počítalo se zachováním prodloužení Ovenceké ulice!

47) Dopis Ferdinanda Fenclo oběma muzeím ze dne 12. listopadu 1935, Archiv NNM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/130, Budova ČNM v Praze, stavba a údržba budovy, stavební deníky, jednání s úřady, Fenclo (taktéž Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy, Fenclo – Babuška).

48) Dopis Milana Babušky oběma muzeím ze dne 15. listopadu 1935, Archiv NNM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/130, Budova ČNM v Praze, stavba a údržba budovy, stavební deníky, jednání s úřady, Babuška (taktéž Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, soutěžní návrhy, Fenclo – Babuška).

49) Dopis Milana Babušky oběma muzeím ze dne 15. listopadu 1935, Archiv NNM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/130, Budova ČNM v Praze, stavba a údržba budovy, stavební deníky, jednání s úřady, Babuška: „... porovnávací elaborát, který arch. Fenclo předložil již 12. listopadu 1935 a v němž jsou všechny mé 3 projekty okopírovány a zmenšovány, není myslitelný bez studia těchto projektů a bez pořízení jejich věrných kopií.“

50) Dopis Milana Babušky oběma muzeím ze dne 15. listopadu 1935, Archiv NNM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/130, Budova ČNM v Praze, stavba a údržba budovy, stavební deníky, jednání s úřady, Babuška.

Obr. 16: Milan Babuška. Lázně Velichovky u Jaroměře, 1925 (zdroj: AANTM, f. 71, Babuška).

technické parametry konkurentova návrhu. Otázku původnosti architektury pojednal Babuška jen velmi stručně v jednom bodu a jednom přiloženém schematickém plánu⁵¹⁾ (obr. 15).

Obě muzea se však ocitla v choulostivé situaci, která mohla vrhnout špatné světlo na průběh celé architektonické soutěže. Ing. Šach z ČZM[!] navíc během společné schůze předsednictev obou muzeí připustil v otázce vystavení plánů během užší soutěže, „že mohli k nim mít přístup i soutěžící, zejména když si odebrával dr. Fencel své plány za účelem jejich doplnění.“⁵²⁾ Na společné schůzi konané 21. listopadu 1935 zaujali zástupci obou muzeí v konfliktu neutrální postoj a konstatovali, že: „jedinou možnou odpovědí na spor bude s ohledem na veřejnost podržení se konečného posudku soutěžné poroty.“⁵³⁾ Zde pak bylo jednomyslně usneseno, že autorem budoucí muzejní budovy bude Milan Babuška, který byl následně pověřen vypracováním projektu s termínem odevzdání na jaře 1936. O rozhodnutí otázky, zda jeden z projektantů využil myšlenek druhého, odmítla muzea jednat s tím, že „musejí ponechat projektantům, aby tento spor si vyřešili na jiném fóru.“⁵⁴⁾

Zůstane patrně nezodpovězenou otázkou, zda někdo z autorů skutečně jednal během soutěže nekorektně. Vzhledem ke skutečnosti, s jakou rychlostí spor po vzplanutí vyhasnul je možné, že se jednalo spíše o nepřiměřené vyhodnocení pracovního a patrně i generačního sporu vítěze a jeho konkurenta. Stejně tak zůstane pravděpodobně nejasné, nakolik blízká pravdě byla Babušková poznámka v citovaném dopise, když komentoval výzvu k úpravě projektů ze dne 2. října 1935 adresovanou porotci oběma architektům slovy: „hlavním motivem této výzvy bylo – jak dnes každému odborníku jest jasno, – aby p. Inž. Fencel mohl si přepracovat vnější architekturu jež naprosto nevyhovovala a kte-

rou porota musela pokládati za nedostačující.“⁵⁵⁾ Nespornou skutečností ale zůstává, že zástupci technického muzea byli silnými přívrženci projektu architekta Ferdinanda Fencla. Ze strany technického muzea vycházela iniciativa, která po Fenclově neúspěchu navrhovala alespoň spolupráci obou architektů, jelikož na Fenclově projektu oceňovali zejména: „spojité dvorany obloukovité konstrukce, upřádání zvláštního manipulačního a dílenského traktu na severní straně budovy, a situování kancelářských místností ve dvou mezipatrech hlavního průčelí.“⁵⁶⁾ Milan Babuška sice ke vzájemné

spolupráci s Fenclem projevil ochotu, nicméně upozornil, „že potom by práce trvala mnohem déle a že by naprosto nebylo možno dodržeti stanovené poměrně velmi krátké lhůty k dodání plánů.“⁵⁷⁾ Takovýto přístup však činil případnou spolupráci obou architektů krajně nepravděpodobnou a definitivním autorem projektu společného muzea byl nakonec potvrzen Milan Babuška. Jak vyplývá ze spisového materiálu, bude to paradoxně v nedaleké budoucnosti právě technické muzeum, které se se svým projektantem názorově více sblíží než zemědělské muzeum.

MILAN BABUŠKA A PROJEKTY SPOLEČNÉ MUZEJNÍ BUDOVY

Architekt Milan Babuška (1884–1953)⁵⁸⁾ se narodil v Dubí u Kladna v rodině železničního inženýra Bedřicha Babušky. Pokřtěný byl jako Miloš, později však začal používat jméno Milan. Již v mládí projevoval nemalé hudební nadání a uvažoval o kariéře houslisty. Při výběru budoucího povolání však rozhodl jeho otec; po maturitě na reálce studoval od roku 1903 architekturu na České technice. Po jejím absolvování byl Babuška po nějaký čas zaměstnán u stavební firmy Skorkovský. Následně působil jako profesor na

51) Studie projektů, Archiv architektury NTM, f. 33.

52) Zápis o společné schůzi prezidií technického a zemědělského muzea konané dne 21. 11. 1935, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM. Stavba budovy muzea. Spisy, plány – poč. jednání (ČVUT, Strakova akademie aj.).

53) Zápis o společné schůzi předsednictev zemědělského a technického muzea v Praze konané dne 21. 11. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/88.

54) Zápis o společné schůzi prezidií technického a zemědělského muzea konané dne 21. 11. 1935, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM. Stavba budovy muzea. Spisy, plány – poč. jednání (ČVUT, Strakova akademie aj.).

55) Dopis Milana Babušky oběma muzeím ze dne 15. listopadu 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/130.

56) Prohlášení technického muzea. Pro společnou schůzi 21. 11. 1935, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM. Stavba budovy muzea. Spisy, plány – poč. jednání (ČVUT, Strakova akademie aj.). Nemusí být nepodstatné, že s ohledem na sympatie k návrhům F. Fencla v řadách TMC zmínil jeho jméno na schůzi dne 21. 11. 1935 v souvislosti s vyzdáváním plánů právě zástupce ČZM. Také skutečnost, že část schůze předsednictev muzeí (7. 12. 1935), kde „byly osvětleny některé úkazy vytknuté se při soutěžním řízení a před zadáním projektů...“, byla prohlášena „za přísně důvěrnou“, by mohla nejen poukazovat na spor dvou architektů, ale i na možný názorový spor dvou muzejních institucí o architekturu muzejní budovy. (Zápis o společné schůzi předsednictev dne 7. 12. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/88).

57) Zápis o společné schůzi prezidií technického a zemědělského muzea konané dne 7. 12. 1935, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM. Stavba budovy muzea. Spisy, plány – poč. jednání (ČVUT, Strakova akademie aj.).

58) Základní údaje o životě a díle čerpány z P. Vlček a kol., Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha 2004, s. 35–36 a Vzpomínek syna uložených v Archiv architektury a stavitelství NTM, f. 71, Milan Babuška.

české technice v Jaroměři, poté (asi od roku 1923) na pražské vyšší průmyslové škole. Pedagogickou dráhu však opustil s otevřením vlastní projekční kanceláře se sídlem v Praze na Letné (čp. 176 Praha-Bubeneč), kde také bydlel. V roli projektanta proslul Babuška zejména jako tvůrce školních budov (Chotěboř, Rychnov nad Kněžnou) a méně jako autor soukromých budov.

Z jeho prvních významnějších realizací je možno jmenovat stavbu gymnázia v Rychnově nad Kněžnou z let 1922–23, která ve svém výrazu zajímavým způsobem spojuje tradicionalismus s prvky pozdní moderny, z nichž nejvýraznější je obloučková šambrána oken prolamujících štít budovy, kladí tělocvičny a okno osvětlující schodiště. Mezi jeho realizace patří dále lázeňské budovy ve Velichovkách u Jaroměře (1925) (obr. 16).⁵⁹⁾ Do autorova příspěvku moderní architektury pak je možné řadit zejména téměř puristickou stavbu sokolovny v Hradci Králové čp. 777 (1930) (obr. 17). Z počátku třicátých let pochází Babušková realizace pošty v Náchodě čp. 43 (1931), na které je již částečně patrný rukopis autora pozdějších muzejních budov.⁶⁰⁾ Z pražských realizací je možné jmenovat dostavbu domu čp. 1006/I v Praze v Revoluční třídě (1930) a stavbu rodinného domu v Komornické ulici čp. 914 v Dejvicích (1932). V Babuškově díle tak jen těžko nalezneme významnější stavby, než jsou budovy Národního technického a zemědělského muzea. Podle svědectví syna Babuška váhal s rozhodnutím, zda se přihlásit do soutěže o stavbu obou muzeí. „Ke kladnému rozhodnutí mu pomohl názor, že kdyby se mu nakonec podařilo projekt realizovat, byla by to jeho nejvýznamnější akce.“⁶¹⁾ Následně proměny stavby i Babuškovy důsledné lpění na její realizaci je tak patrné nutno vidět právě v kontextu tohoto lapidárního, avšak velmi realistického konstatování.

Práce na projektu muzejní budovy byly zahájeny okamžitě po rozhodnutí poroty v říjnu 1935, a to nejprve hledáním inspirací. Příslušné složky archivu NZM obsahují prospekty a články o nových muzeích v Drážďanech⁶²⁾

Obr. 17: Milan Babuška. Sokolovna v Hradci Králové, 1929–1930 (zdroj: Benešová – Trojan – Jakl, Salon republiky).

Obr. 18: Wilhelm Kreis. Budova Deutsches Hygiene Museum v Drážďanech z let 1927–1930 na vyobrazení z archivu NZM (zdroj: ANZM, karton 9c/51).

(obr. 18), v Haagu⁶³⁾ i návrhy muzejní budovy v Ružomberku od architekta Oskara Černého,⁶⁴⁾ které následně jak kompozici, tak technickou stránku pozdějších muzejních budov skutečně ovlivnily: vertikální členění drážďanského muzea do značné míry odpovídá koncepci hlavního vstupu budov a interiéry Haagského Berlageova muzea zase zjevně ovlivnily kompozici zemědělského muzea (rámy pilířů a pasů na stropě) i technologii (systém topení Crittall).

Pozoruhodným dokladem Babuškových studijních cest je pohlednice, kterou zaslal řediteli zemědělského muzea z Turčianského sv. Martina dne 16. 3. 1936: „Srdečný pozdrav ze Slovenska. Tak jsem si muzeum důkladně pro

prof. Dr. Kreiseho v Drážďanech, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

63) Články „Nové městské museum v Haagu“ a „Vytápění nového městského muzea v Haagu systémem Crittall“, Styl č. 2–3/1936, s. 33–40; Stavba z let 1919–1935 je posledním dílem H. P. Berlagea. Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

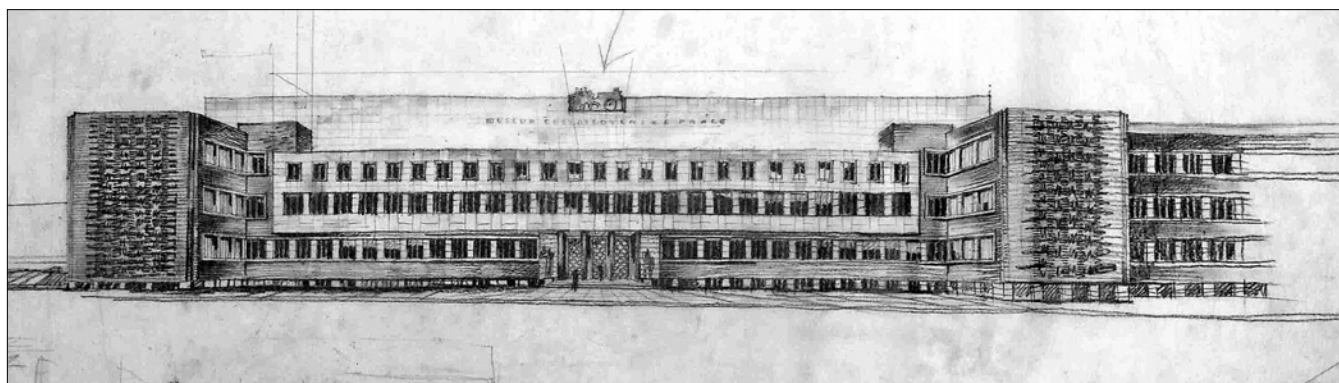
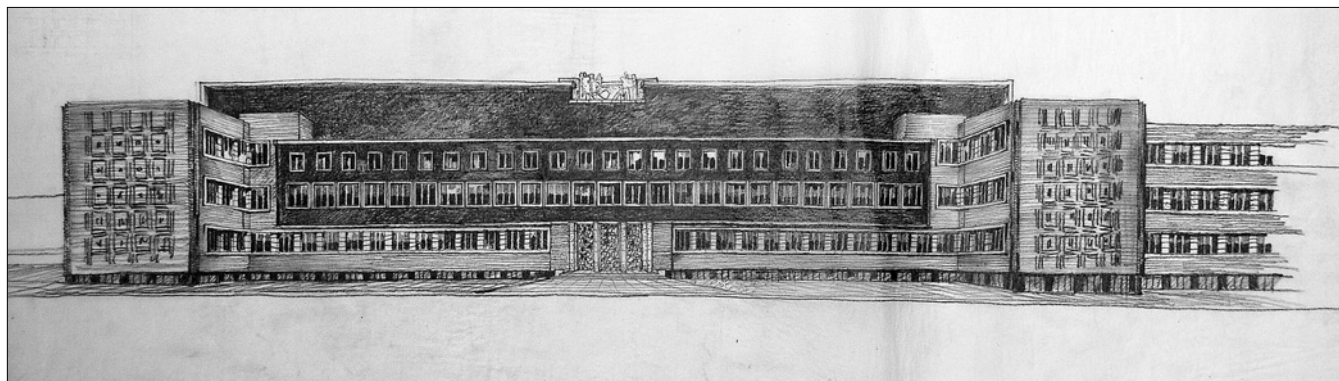
64) Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna), karton 9c/88.

59) Archiv architektury a stavitelství NTM, f. 71, Babuška.

60) Paralela je patrná hlavně v provedení klasicizujícího vertikálního průčelí obloženého tmavým obkladem, které vystupuje ze stroze omítnuté puristické fasády.

61) Vzpomínky syna, Archiv architektury a stavitelství NTM, f. 71, Milan Babuška, s. 6.

62) Čtyři pohlednice novostavby Deutsches Hygiene-Museum architekta

Obr. 19: Milan Babuška, dvě varianty fasády podzim 1935/jaro 1936 (nápis/sochy) a detail (zdroj: AANTM, f. 71, Babuška).

ráží diskuse architekta se stavebníkem o jednotlivých aspektech budovy a naznačuje míru, do jaké stavitel do projektu zasahoval. Pro ilustraci dalšího vývoje i postavení architekta je patrně příznačné, že parapety byly nakonec realizovány ve výši ještě dalece přesahující ony kriticky zmíněné dva metry.

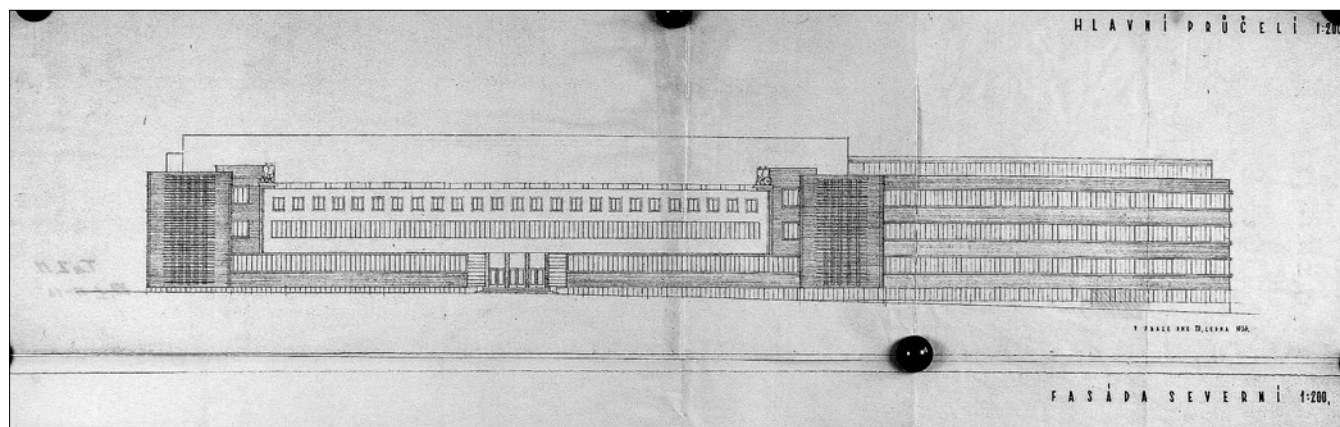
Výsledkem architekta úsilí na přelomu roku 1935/1936 je dochovaný soubor plánů s datem vyhotovení 20. ledna 1936, který je pozoruhodný obzvláště obdélnými tradičními okny s kamennou bosáží ve druhém patře střední části hlavního průčelí nahrazujícími původně navržená okna pásová.⁶⁵⁾ Dojem tohoto detailu snad předznamenává dočasný ústup od funkcionalismu, který je obzvláště patrný na sádrovém modelu vzniklém

o rok později po rozdělení budov (obr. 19, 20).

Přes vypsání regulační podmínky a účast předsedy Státní regulační komise u celého průběhu soutěže se nečekanou překážkou stavby staly právě urbanistické důvody. Dne 29. září 1935 vznesla pražská obec požadavek, aby „za dosavadní veřejnou cestu v prodloužení ulice Oveňecké 66) Archiv architektury a stavitelství NTM, f. 71, Babuška.

hléd!! Parapety jsou zde nejvyšší 127 cm pod parapet. deskou! V přednáškové síni jsou 2 m, ale to vrhá tmavé stíny na podlahu. Doporučuji proto parapety max 130 cm. Výše ani cm!! Bližší ústně! S pozdravem Babuška.“⁶⁵⁾ Toto sdělení od-

65) Pohlednice arch. Babušky řediteli zemědělského muzea z Turčianského sv. Martina, 16. 3. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

Obr. 20: Milan Babuška, návrh z ledna 1936 (zdroj: ANTM, f. 71, Babuška).

byla přes muzejní staveniště vedena přiměřená komunikace,⁶⁷⁾ a to přesto, že po zahájení soutěže byly oba pozemky se souhlasem Státní regulační komise výnosem ministerstva veřejných prací ze dne 20. května 1935 sjednoceny.⁶⁸⁾ Požadavek zřízení veřejně použitelného průjezdu jako náhrady za veřejnou cestu vedoucí napříč pozemkem se zdál být snadno řešitelný, postupně však se z něj stal nepřekonatelný problém,⁶⁹⁾ který měl za důsledek nejen prozatímní zastavení přípravných prací na plánech společné budovy v únoru 1936, ale také překvapivě rychlé opuštění dříve tolik vyzdvihované ideje společného technického a zemědělského muzea.

ROZDĚLENÍ MUZEÍ A PRVNÍ PROJEKT ODDĚLENÝCH MUZEJNÍCH BUDOV

Rozdělení stavby obou muzeí bylo oficiálně rozhodnuto na důvěrné schůzce jejich zástupců dne 9. června 1936. Již v dubnu 1936 však vznikl „Stavební program budovy Československého zemědělského Muzea v Praze“, který je zjevně určen pro samostatnou muzejní budovu.⁷⁰⁾ Jen těžko se

tak lze ubránit dojmů, že pro zástupce zemědělského muzea bylo nucené zastavení projektu společné budovy vítanou záminkou k osamostatnění svého muzea, změně koncepce a – jak uvidíme dále – rovněž k proměně jeho architektonického výrazu. Na zmíněné důvěrné poradě zástupců zemědělského a technického muzea z června 1936 zemědělské muzeum předložilo řadu argumentů pro stavbu dvou oddělených budov (obr. 21). Zástupce zemědělského muzea ing. Voženílek přestavil kolegům z technického muzea nezávazný projekt arch. Babušky na samostatnou budovu zemědělského muzea, jehož výhody shrnul následovně: 1. administrativní je situována ve dvou spodních etážích, čímž je dosaženo úplné oddělení výstavních ploch, 2. všestranně vyhovující pravidelné výstavní sály bez rušivých sloupů a s účelnými rozměry a dostatkem nástěnných ploch, 3. příznivé osvětlení v přízemí i suterénu, 4. úsporné výšky pro všechny místnosti. Celkově pak vykazuje nový návrh vůči původnímu Babuškově projektu nárůst užité plochy o cca 4% při úspoře 5% na obestavěném prostoru a finanční úspoře 700.000 Kč (při přibližném celkovém nákladu 8.000.000 Kč). Ing. Voženílek svůj proslov uzavřel konstatováním, že přes oddělení muzeí počítá zemědělské muzeum s úzkou spoluprací a jednotným architektonickým řešením obou budov.

67) Zápis o mimořádné valné hromadě spolku TMC dne 30. září 1936, Věstník Technického muzea československého 24, č. 1, 1937, s. 27–33.

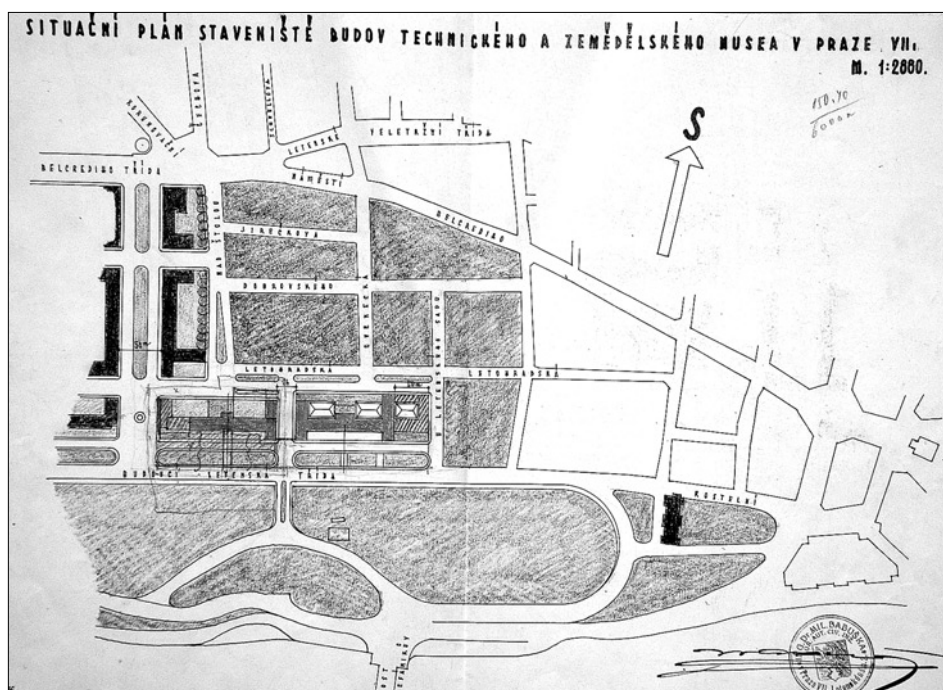
68) Výměr ministerstva veřejných prací ze dne 20. května 1935, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba budovy muzea, Spisy, plány, počátky jednání.

69) Spor měl několik fází, z nichž úroveň celého případu pěkně demonstruje důvěrný záznam o poradě u náměstka primátora hlavního města Prahy Kellnera dne 4. září 1937 se zástupci Ministerstva veřejných prací a místopředsedou TMC ing. Jarešem, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba, Stavební právo, Směna pozemků, Jednání s úřady: „O věci (ministerstvo financí nechce přistoupit na požadavek obce, která chce od státu za 158 čtv. sáhů cesty získat 6.500 čtv. sáhů na úpravu komunikace a sadů – pozn. autor) rozpředla se velmi pohnutá debata, na níž se účastnili všichni přítomní a při níž způsobem až trapným rozkrýl se náměstek Kellner na zástupce ministerstva veřejných prací, vytykal jim rakušáctví, poškozování zájmů obce a neporozumění pro společné zájmy veřejnosti, jímž obec i stát sloužiti mají a pohrozil, že si bude na stěžovat přímo u ministerského předsedy dr. Hodži, který veřejně slíbil podporu hlavnímu městu Praze v jejím nutném budování, což státní úřednictvo sabotuje.“

70) Podle stavebního programu měla novostavba tvořit jeden blok, jehož kompozice není závazně stanovena. Maximální výška budovy může být ve shodě s předchozí regulací stanovenou Státní regulační komisí 21,5 m plus případné ustupující patro. Z urbanistického hlediska má budova slovy programu tvořit „point de vue“ budoucí Letenské třídy vedoucí od Hradčan, přičemž její hlavní fronta je situována k jihu. Opět se počítá se dvěma etapami. V první má vzniknout hlavní vchod, vestibul, výstavní (4 300 m² stálých expozic, 200 m² občasných) a skladovací prostory (studijní kabinety 1000 m², skladiště hrubých sbírek 800 m²), archiv, administrativní (vedení + 6 kanceláří), pracovní míst-

nost a laboratoře, byt úředníka a byt zřízence. Druhá, později navazující etapa má být přístavbou, nikoli nástavbou.

Finanční limit pro první etapu je 7.000.000 Kč. Stavební program tentokrát stanovil přesné prostorové zadání. Výšky muzejních síní s trvalými expozicemi mají mít 4,5 m, sál dočasných expozic může být i vyšší. Prostory pro ukládání sbírek mají mít výšku 3,3–4,5 m, administrativní a obytné prostory 3,3 m. Okna musí být dostatečně izolována pro horko i zimu, a to i proto, že kromě obytných a administrativních místností bude celá budova v zimě pouze temperována na 5 °C. Světlo ve výstavních sálech musí být rozptýlené; okenní otvory musí být konstruovány tak, aby na obvodových zdech vzniklo co nejvíce dostatečně světlé nástěnné instalační plochy. Ve vstupním vestibulu bude pokladna, lóže vrátného a šatna. V jeho reprezentační části bude pantleon s bustami osobností zasloužilých se o zemědělství. Muzejní síně mají mít hloubku alespoň 7–10 m, z hlediska prostorového mají být průběžné a bez příček. Komunikace návštěvníků musí být plynulá, je třeba „vystříhat se chodeb a v muzejních síních pokud možno též sloupů.“ Sál pro občasné výstavy musí sloužit také jako přednášková síň. Z hlediska rozvržení jednotlivých pater je navrženo v suterénu skladiště sbírek, dílny, laboratoř a dezinfekční komora, v přízemí (kde je nižší výška než v patrech) administrativní, archiv se studovnou, zbytek skladiště a sál pro občasné výstavy a ve I.–III. patře síně pro trvale vystavené sbírky – viz Stavební program budovy Československého zemědělského muzea v Praze, datován tužkou 28. 4. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

Obr. 21: Situační plán podepsaný Babuškou zapracovávající půdorysné řešení bezprostředně po rozdělení budov v červnu 1936 (zdroj: AANZM, karton 9c/51).

Ing. Ladislav Novák (předseda spolku TMČ, v letech 1921–1925 ministr průmyslu, obchodu a živností) za technické muzeum ocenil vzájemnou loajalitu a uznal, že za obtíže není vino ani jedno z muzeí, přičemž ovšem znovu apeloval na zachování ideje společné budovy. Diskuse pak pokračovala v obdobném rozložení názorů. Po prohlídce náčrtu samostatné budovy zemědělského muzea nakonec zástupci technického muzea konstatovali výhodnost řešení a za sebe projevíli souhlas s ideou oddělení s tím, že definitivně rozhodnout je třeba na úrovni správní rady technického muzea. Pro její jednání však pověřili architekta Babušku vypracováním samostatného návrhu i pro Technické muzeum československé. Lze tak říci, že se nakonec zástupci muzejních spolků rozešli se ve vzájemné shodě.⁷¹⁾

V reakci na zmíněné jednání zaslalo zemědělské muzeum agilně dopis Státní regulační komisi, v němž uvádělo, že „Technické muzeum čs. a Československé zemědělské muzeum měly v úmyslu postavit pro své účely společnou muzejní budovu (...), o čemž jsme SRK informovali svými podáními z 3. července 1935, 31. ledna a 25. února 1936, jakož i plány přiloženými k těmto podáním. Proti této jednotné výstavbě byly vysloveny námitky po stránce komunikační a vedle toho ukázalo se při zpracování detailního projektu, že potřeby každého z obou muzeí jsou do té míry odlišné, že by jim ve společné výstavbě sotva mohlo být plně vyhověno.“ Místo jednotné budovy navrhlo výstavbu dvou samostatných budov oddělených ulicí osově situovanou o 12 m na západ od ulice předpokládané v regulačním plánu platném před zahájením projektu společného muzea.⁷²⁾ Na další schůzi zástupců muzeí informovalo technické muzeum, že

město Praha mu konečně darovalo pozemek pod spornou cestou, která bude moci být nahrazena novou ulicí mezi dvěma muzejními budovami.⁷³⁾

Přesto neproběhlo vše tak hladce. Následně bylo oddělení muzeí konečně projednáno představenstvem spolku technického muzea. V dopise adresovaném zemědělskému muzeu je v této věci konstatováno, že představenstvo bylo informováno o „rozhodnutí Vašeho muzea pro oddělenou výstavbu i o důvodech tohoto Vašeho rozhodnutí. Naše představenstvo upřímně lituje, že přes usilovnou snahu obou našich muzeí nepodařilo se uskutečnit jejich společnou výstavbu. (...) jelikož jsme shledali, že důvody Vašeho rozhodnutí jsou nezvratné, nemůžeme jinak, než počítati i s naší strany s oddělenou výstavbou své muzejní budovy.

(...) Třebas obě muzejní budovy budou od sebe odděleny, bylo by žádoucí, aby v jejich architektuře i event. architektonickém spojení se jevila ideová jednota a spolupráce obou ústavů.“ Technické muzeum přitom předpokládá, že projektantem obou muzeí bude opět prof. Babuška.⁷⁴⁾ V následném dopise vedení zemědělského muzea svého partnera opět horlivě ujišťovalo, že „naše rozhodnutí pro výstavbu oddělené muzejní budovy stalo se jen pod tlakem nepříznivých okolností, které se v poslední době vyskytly a že k němu došlo jen v zájmu brzkého uskutečnění výstavby obou budov muzeí“. Rovněž konstatovalo naprostou loajalitu ve všech společných jednání a ujistili, že pro projekt počítají s Babuškou, přičemž neopomněli připomenout, že je třeba se s ním vyrovnat za dosavadní odvedenou práci.⁷⁵⁾

Na počátku července 1936 přišla odpověď Státní regulační komise na žádost o změnu regulačních podmínek obou parcel. V dopise bylo konstatováno, že na schůzi 30. července 1936 komise souhlasila s návrhem s podmínkou, aby východní křídlo bylo oddáleno od domovních průčelí tak, aby šířka volného prostoru do ulice U Letenského sadu byla aspoň tak veliká, jako jest výška tohoto křídla. Změnu regulačního plánu je dle názoru komise nutno doložit novým zastavovacím projektem, přičemž se obou stavebníkům rovnou doporučovalo, aby vynechán byl dekorativní spoj obou budov a aby zachován byl volný průhled ulicí mezi oběma muzejními budovami. V této souvislosti je zajímavá kresba tužkou, kterou někdo tyto podmínky Státní regulační komise na dolní okraj dopisu explicitně vyjád-

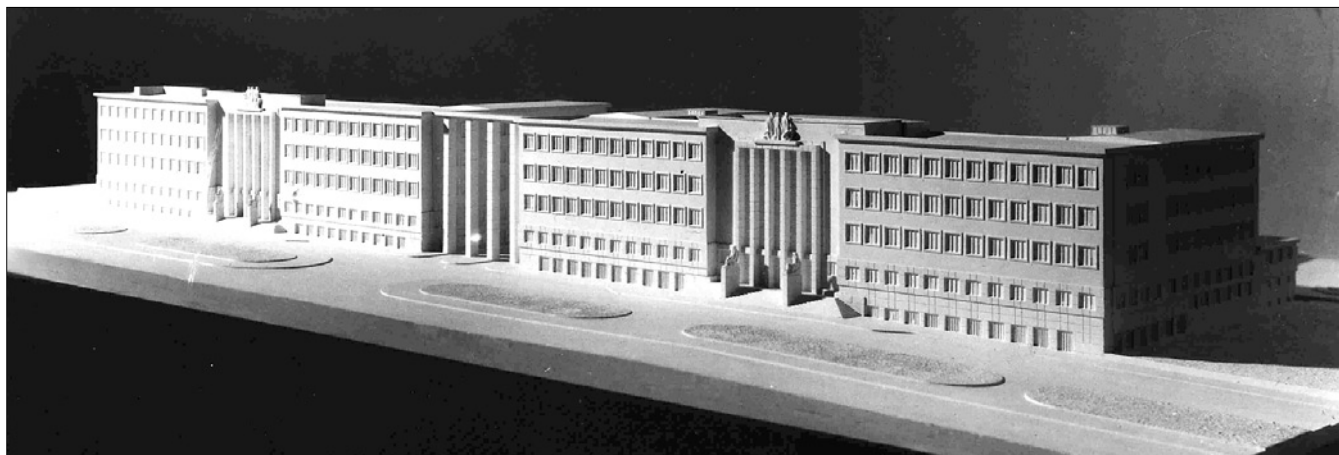
71) Protokol o důvěrné poradě zástupců zemědělského a technického muzea ze dne 9. 6. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

72) Dopis zemědělského muzea Státní regulační komisi ze dne 18. 6. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

73) Koncept dopisu ze schůze zástupců zemědělského muzea a technického muzea dne 19. 6. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

74) Dopis technického muzea zemědělskému muzeu ze dne 24. 6. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

75) Koncept dopisu zemědělského muzea technickému muzeu ze dne 30. 6. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

Obr. 22: Sádrový model rozdělených budov 1937 (zdroj: AANTM, f. 574, Spolek NTM).

řil.⁷⁶⁾ O stanovisku komise následně informovalo technické muzeum zástupce zemědělského, přičemž uvedlo, že vzhledem k časové tísni byl návrhem zastavovacího projektu přímo pověřen arch. Babuška.⁷⁷⁾

Ve věci vyrovnání pohledávek s dosavadním projektantem a jeho techniky informovalo technické muzeum bývalé partnery, že jako náhrada za neuskutečněnou stavbu určeno arch. Babuškově 75.000 Kč a inženýrům bratřím Vyhnánkům 28.135 Kč, přičemž polovinu částky má dle dohody uhradit zemědělské muzeum. Tímto měly být pohledávky vyrovnány. Technické muzeum však konstatovalo, že „ze zásadních důvodů se nemůžeme zaručiti, že jim (myšleno stávajícím projektantům, pozn. aut.) bude zadáno i vypracování nového projektu na samostatnou výstavbu našeho muzea.“ Toto prohlášení by mohlo být odrazem určitých rozpaků v situaci, kdy dochází ke zcela zásadním změnám projektu, který vzešel z veřejné soutěže, mohlo též souviset i s úvahou vyzvat opět Ferdinanda Fencla, která se objevila v řadách TMČ, nebo mohlo být odrazem existence potencionálního sporu o architekturu obou muzeí, který může být i jedním z vysvětlení popsaného stylového kolísání jednotlivých projektů.⁷⁸⁾ Skutečnost, že technické muzeum mělo odlišnou představu o řešení muzejní architektury, než muzeum zemědělské, je možné vyčíst např. z odůvodnění schůze představenstva TMČ ze dne 15. října 1936: „*Jelikož Dr. Babuškově bylo zadáno i vypracování projektu na zemědělské muzeum, bude moci snadno splnit požadavek obou muzeí, aby obě budovy měly jednotný architektonický ráz, pod čímž si však nepředstavujeme úplně stejnou fasádu obou budov.*“⁷⁹⁾ Vyhraněný estetický názor zástupců země-

dělského muzea naopak dokládá zápis z porady zástupců muzea z listopadu 1935, tedy ještě před opuštěním společného projektu, kde bylo konstatováno, že navrhovaný kabřinec a brizolit „*nezdá se býti pro stavbu muzejní budovy dosti reprezentativní*“ a že „*má býti uvažováno o obkladech kameny, pokud možno o žule a sliveneckém mramoru.*“⁸⁰⁾ Zdá se tak, že zástupci obou muzeí měli na architektonickou podobu stavby poměrně diametrálně odlišný názor, přičemž zemědělské muzeum zastávalo výrazně tradičnionalistickou pozici.

Na počátku prosince 1936 byl architektonický koncept budov obou oddělených muzeí představen zástupcům Státní regulační komise a architektonického oddělení pražského magistrátu. Na následné schůzi správního výboru zemědělského muzea bylo o schůzce informováno takto: Bod 7.: „*Včerejšího dne (3. prosince 1936) bylo na pražském magistrátě konáno informační komisionelní šetření o předběžném náčrtu Dr. Babušky na stavbu Zemědělského a Technického muzea na Letné za přítomnosti zástupců našeho i Technického muzea. Na této komisi, jejíž průběh byl velmi rušný, vyslovili zástupci regulačního úřadu a především architektonického oddělení pražského magistrátu své námítky vůči náčrtu Dr. Babušky. Jejich námítky týkaly se hlavně výšek obou navržených budov (podle jejich názoru jsou tyto výšky až o 9 m větší než prý dovolují dosavadní podmínky, což neodpovídá skutečnosti), jakož i architektury celého projektu, které vytýkají německý původ a nepříznivé pohledy s ulice Oveňské a nad Štolou.*“

„Německý původ“ architektury je snad patrný ještě na sádrovém modelu z února 1937 (obr. 22),⁸¹⁾ chovaném ve

76) Opis dopisu Státní regulační komise zemědělskému muzeu a technickému muzeu ze dne 1. 7. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

77) Dopis technického muzea zemědělskému muzeu ze dne 4. 7. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

78) Dopis technického muzea zemědělskému muzeu ze dne 19. 9. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51. Náladu v technickém muzeu přibližuje záznam tel. hovoru mezi Ing. Veselým a Ing. Šachem ze dne 10. IX. 1936: „*S Babuškou jsem sjednal celkovou náhradu na Kč 75.000 (:2 = 37.500 Kč). Babuška by prý šel i na 70.000,-, ale na naši radu Veselý od dalšího nátlaku upustí. Mlčky prý se předpokládá, že Babuška dostane nový projekt. V TM je však prý nálada vybičnout též Fencla.*“ Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

79) Zápis o řádné schůzi správního výboru technického muzea dne 17. pro-

since 1936, Věstník Technického muzea československého 23, č. 5, 1936, s. 1–3. S Milanem Babuškou počítá zemědělské muzeum pravděpodobně od června 1936, kdy se patrně podílel na prvních náčrtech k odděleným budovám, ještě předtím než k rozluce došlo. Viz Protokol o důvěrné poradě zástupců zemědělského muzea a technického muzea ze dne 9. června 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/88, Budova ČZM v Praze – stavba, Stavební program ČZM a společný stavební program ČZM a TMČ, totéž Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba budovy muzea, Spisy, plány, počátky jednání.

80) Zápis o konferenci ČZM dne 22. 11. 1935, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/88, Budova ČZM v Praze – stavba, Stavební program ČZM a společný stavební program ČZM a TMČ.

81) Zápis o řádné schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 13. ledna 1937, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937 – 1939. Na schůzi jsou projednávány dvě varianty střední části hlavního průčelí, pro

sbírkách Archivu architektury a stavitelství NTM, se kterým již Státní regulační komise vyslovila souhlas s dodatkem, „aby spojovací motiv obou budov byl – pokud na něm bude setrváno – podstatně snížen a aby výšky jednotlivých stáží byly pokud možno zmenšeny, aby překročení stanovené koty 21.50 m v nejvyšším místě terénu bylo co nejmenší.“⁸²⁾ Namísto hmotově gradované funkcionalistické stavby je na modelu prezentována monumentální a výrazně klasicizující obdélná hmota, rytmizovaná jednak vertikálami vstupních portiků, jednak obdobně koncipovaným portikem spojujícím obě stavby. Pásová okna byla plošně vystřídána obdélnými tradičními okny s kamennou bosáží, jejichž pravidelný klasicizující skladba ve spojení s vysokými portiky vzbuzuje vskutku dojem klasicistní monumentalit zneužívané v téže době prominentními architekty nacistického Německa. Vzhledem k pravděpodobným rozdílným uměleckým preferencím obou spolků a ke skutečnosti, že tyto klasicizující detaily se objevovaly už i na některých náčrtech společné budovy, lze snad vyslovit hypotézu, že těžkopádný klasicizující vzhled oddělených budov vyplynul spíše z obhajobky zástupců zemědělského muzea, kteří již dříve reklamovali větší reprezentativnost a především důstojný kamenný obklad novostavby. Klasicizující tendence je však nutné právě v případě ideového podílu na přípravě návrhu modelu předpokládat i v řadách technického muzea. Při srovnání modelu s realizovanými stavbami je zřejmé, nakolik dnešní vzhled vstupních portiků vychází z této „radikálně klasicistní“ varianty.

Nerealizovaným pomníkem myšlenky spolupráce mělo být kromě těsného sousedství budov, jejich jednotné architektury a nové pražské ulice zvané „Muzejní“ i sloupovádi, které v monumentální podobě zachycuje i zmíněný sádrový model. Následný vývoj ztvárnění sloupovádi procházel postupným procesem minimalizace; jestliže na sádrovém modelu z roku 1937 se nacházelo na jižním průčelí vztyčené do výše obou budov,⁸³⁾ hlavičkové papíry technického muzea však již zobrazují tehdy ještě nestojící budovu s výrazně nižší variantou sloupovádi. Hlavní důvod definitivního zániku myšlenky „pergoly“, kterým byl zjevně nezáměr, nejlépe vystihne odpověď zástupců zemědělského muzea iniciátorovi a prosazovateli kooperace, technickému muzeu, které v lednu 1938 navrhlo, aby „pergola“ byla vztyčena nikoliv na jižní, ale na severní straně obou budov. Zemědělské muzeum reagovalo na tento podnět odmítnutím stavby „pergoly“ jako takové s tím, že „postrádá vlastního úče-

které má nechat projektant zhotovit u štukatéra Karla Šístka dva schematické modely. Na příštím zasedání výboru bylo však usneseno, že bude objednan celkový model obou muzejních budov, protože dva schematické modely „nebyly objednány, vzhledem na odlišný názor projektantů.“ (Zápis o řádné schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 25. ledna 1937, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939). Model je stavebnímu výboru technického muzea představen na následující schůzi 15. února 1937, kde řada členů odmítá právě „dekorativní spoj“ mezi oběma budovami. Zápis o řádné schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 15. února 1937, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.).

82) Zápis o řádné schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 31. března 1937, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

83) Ke snížení plánovaného sloupovádi došlo z podnětu Státní regulační komise. Viz dopis Eustacha Moelzera TMČ ze dne 20. března 1937: „Státní regulační komise (...) se usnesla s předloženým návrhem doloženým sádrovým modelem vyslovit svůj souhlas s tím dodatkem, aby spojovací motiv obou budov byl – pokud na něm bude setrváno – podstatně snížen...“ in: Státní regulační komise, Archiv NTM, f. 574, Spolek NTM, Stavba budovy muzea, Spisy, Plány, Počátky jednání.

lu a není tudíž v moderní architektuře dostatečně oprávněná, programová příbuznost obou muzeí je (prý – pozn. aut.) dostatečně vyjádřena shodným řešením architektury.“⁸⁴⁾

Výsledné rozhodnutí stavět každý zvlášť sebou přineslo řadu nových otázek. V řadách technického muzea se dokonce objevila úvaha, zda by se nemělo stavět na pozemku vedle Sparty, který nebyl zatím ještě odprodán. Návrh byl ovšem nereálný, protože s výnosem z prodeje se počítalo k navýšení stavebního fondu. Dalším z návrhů byl podnět Bohumila Hübschmanna na stavbu muzejní budovy technického muzea v Belcrediho třídě situované do osy Čechova mostu, který však byl jednomyslně zamítnut.⁸⁵⁾ Nakonec se však i technické muzeum rozhodlo opět pro arch. Babušku, který zde do posledního detailu uplatnil architektonický výraz vzešlý architektoým korigováním odlišných představ muzejních institucí. Svěbytným řešením pro technické muzeum se stala hlavně výstavní hala pro dopravní prostředky připojená na severní straně areálu.

STAVBA ZEMĚDĚLSKÉHO MUzea

Jako první z obou oddělených budov byla realizována stavba zemědělského muzea, které se následně stalo vzorem pro budovu muzea technického. Klíčem k pochopení finálního výrazu celku jsou tak diskuse, které jeho realizaci provázely.⁸⁶⁾ V otázkách řešení společných detailů (obklad fasády, tvar oken) se obě instituce snažily svůj postup koordinovat. Zápis ze zasedání správního výboru muzea z počátku března 1937 konstatuje, že na zmíněné schůzi správního výboru 4. prosince 1936 byl definitivně schválen náčrt Milana Babušky. Mezitím však Státní regulační komise vyslovila požadavek na změnu projektu, neboť dle jejího soudu působí nízké příčné křídlo, navržené na severní straně na střední osu stavby v pohledech z ulice Nad Štolou, nepříznivě. Na základě toho jej projektant jednak přesunul na východní stranu staveniště, jednak zvýšil do úrovně III. patra, čímž budova získala půdorysný tvar písmena „L“. Nevýhodou tohoto řešení bylo přesunutí sálu pro občasné výstavy z nízkého středního traktu do pozice po pravé straně vestibulu, což přineslo nutnost zvýšení jeho výšky na úkor suterénů. Tento problém nicméně částečně vyřešilo celkové zvýšení budovy o 1,7 m, což Státní regulační komise také na žádost muzea schválila.⁸⁷⁾

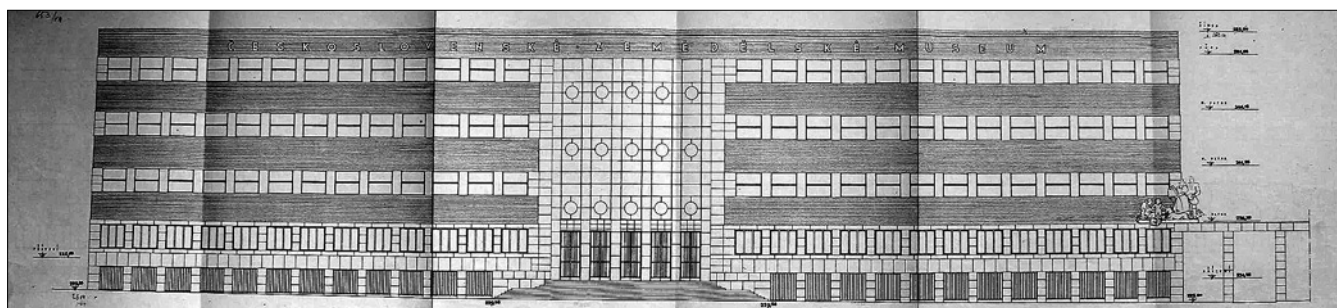
Na jednání stavební komise dne 27. dubna 1937 byl nicméně problém nízkého suterénu pod sálem dočasných výstav ve východní části hlavní budovy opět otevřen. Výbor navrhl umístit sál do původní pozice, tedy do prodlouženého středního traktu. Na to arch. Babuška namítl, že to Státní regulační komise nepovolí. Dle usnesení komise se měl přesto projektant pokusit navrhnout sál na střední ose, přičemž požadavkům SRK by se mohlo vyhovět jeho zapuštěním do země (cca 4 m) a jeho osvětlením shora.⁸⁸⁾

84) Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, 9c/88, Budova ČZM v Praze – stavba, Stavební program ČZM a společný stavební program ČZM a TMČ.

85) Zápis o mimořádné valné hromadě spolku TMČ dne 30. září 1936, Věstník technického muzea československého 24, č. 1, 1937, s. 27–33.

86) Podrobná historie stavby muzea viz R. Biegel, Národní zemědělské muzeum v Praze, operativní stavebněhistorický průzkum. Praha 2007.

87) Zápis ze zasedání správního výboru ZM ze dne 11. 3. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

Obr. 23: Řešení jižního průčelí podle stavebního povolení 1937 (ANZM, Karton 9c/92).

Na následném jednání stavební komise arch. Babuška předložil řešení sálu pro občasné výstavy na severní straně v prodloužení vestibulu, zapuštěného ze dvou třetin do země a vystupující nad terén cca 2 m. Nevýhodou řešení byla dle projektanta nutnost nosit sbírky po schodech. Při posouzení komisí se také řešení ukázalo příliš nákladným, a bylo proto rozhodnuto, aby sál dočasných výstav zůstal ve východním křídle hlavní budovy, přičemž se má rozprostírat v celé jeho šířce, a být tak dostatečně osvětlen ze dvou stran. Za sálem mají být umístěny sbírkové kabiny, jejichž obslužnost zajistí nákladní výtah. Výška kabinetů bude snížena na úroveň kancelářských prostor a takto sníženou výškou se zdvihne suterén pod nimi.⁸⁸⁾

Na schůzi stavební komise 11. června 1937 bylo schváleno topení systémem Crittall, které proti původně zamýšlenému systému radiátorů arch. Babuška dlouhodobě prosazoval.⁸⁹⁾ S nepochopením se naopak setkávala jeho úporná snaha prosadit na celou stavbu železná jednoduchá okna. Na schůzi předsednictva 20. 5. 1937 bylo rozhodnuto, že okna budou dřevěná, neboť železná jsou energeticky neúsporná a také se ukázala téměř třikrát dražší. Pro zasklení doporučil projektant systém Thermolux. Stavební dozor arch. Fejgl jej doporučil pro jižní stranu, na severní mají být kvůli lepší izolaci normální dvojskla. V této souvislosti rovněž arch. Fejgl upozornil na možnost úspory jiným dělením okenní výplně, neboť skla do 2 m délky jsou výrazně levnější. Usnesením předsednictva pak bylo projektantu nařízeno upravit rozměry oken tak, aby bylo možno využít levnějšího skla.⁹⁰⁾ Je tak zřejmé, že nejpozději v této době se projektant již vrátil k myšlence průběžných pásových oken, která výraz stavby přiblížila opět blíže k funkcionalismu.

Referát jednatele spolku ing. Friče nás informuje o průběhu prací v letním období roku 1937. Dle něj se vydání stavebního povolení přepočítávalo 8. září 1937. Projektant dodal plány včas a běží výběrová řízení na zhotovitele. Dne 3. září 1937 se konala porada jednatele s arch. Babuškou a stavebním dozorem ing. Fejglem. Její výsledné body jsou: 1. aby byla okna rozdělena tak, aby bylo možno užít levnějšího skla pod 2 m délky (což bylo dle ing. Fejgla Babuškově bez úspěchu řečeno dříve), 2. systém topení Crittall je možno zvolit jen tehdy, když podnikatel zaručí minimální výkonnost a když svou nabídku přizpůsobí nabídce na vodní topení radiátory, (...) 5. aby okna v sálech byla dřevěná a dvojitá a nikoli jednoduchá a železná, jak neustále pro-

sazuje projektant. 7. (...) „Na upozornění, proč nosné železné trámy ve střední části budovy při hlavním schodišti nejsou opatřeny podhledem, prohlásil projektant Dr. Babuška, že bere záruku za dobrý architektonický dojem tohoto řešení.“⁹²⁾

Stavební povolení bylo ve skutečnosti vydáno již 4. září 1937, jak dokládá úřední razítko na plánech uložených v archivu NZM (obr. 23).⁹³⁾ Je zde zachycena symetrická budova se středním vysokým žulovým portikem a velkými okny sestavenými do průběžného pásu. Namísto kamene je fasáda obložena keramickým obkladem. Stavební náklady měly dosáhnout výše 9,000.000 Kč.⁹⁴⁾ Hrubá stavba byla zadána firmě Hlaváček a Müller. Jako zástupce stavebníka s plnou mocí byl určen jednatel spolku zemědělského muzea Ing. J. Frič. Kamenická práce, spočívající v této fázi v žulovém obložení soklu muzea, byla zadána státním lomům v Požárech, přičemž v této souvislosti byla projektantovi z finančních důvodů doporučena redukce plochy soklu. Elektrotechnické práce byly zadány firmě „VES“ Praha a instalatérské práce firmě Vodotechna Praha.⁹⁵⁾

Schválením projektu však diskuse o vzhledu stavby neustaly. Na operativní poradě ve věcech stavby dne 19. října 1937 (přítomni Frič, Babuška, Fejgl, Šach) dokládá napětí, které mezi projektantem stavby a jejím zadavatelem postupně narůstalo. Zápis konstatuje, že „Projektant Babuška uvolil se, ač podle svého názoru není k tomu povinen, dodat státním lomům v Požárech přesné detailní plány kamenické práce.“ Ing. Fejgl otevřel problém tzv. „lavice“, která dle projektu v přízemí lemuje sál provizorních výstav, a která je způsobena původní výškou oken suterénu, jež byla spolu s kompozicí fasády navržena ještě před umístěním sálu, a tedy před snížením podlahy přízemí východního křídla. Na požadavek snížení oken suterénu, a tím i odstranění této betonové „lavice“, která zmenšuje kapacitu sálu a zasahuje do jeho dispozice, projektant reagoval tvr-

88) Zápis z jednání stavební komise ze dne 27. 4. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

89) Zápis z jednání stavební komise ze dne 3. 5. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

90) Zápis ze stavební komise ze dne 11. 6. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

91) Zápis ze schůze předsednictva ze dne 20. 5. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

92) Referát jednatele ing. Friče o přípravách stavby vykonaných v prázdninovém období ze dne 7. 9. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/51.

93) Plány stavby ke stavebnímu povolení, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/92.

94) Suma byla schválena na zasedání předsednictva zemědělského muzea dne 11. 6. 1937 – viz zápis ze schůze správního výboru dne 16. 9. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

95) Zápis ze schůze správního výboru dne 16. 9. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

zením, že „takto snížená okna nebudou působit dojmem, jaký se požaduje pro monumentální budovu“ Problém tak zůstal zatím nevyřešen. Opět a tentokrát definitivně bylo rozhodnuto, že všechna okna v budově kromě oken nad hlavním portálem budou dřevěná a dvojí. „Při tomto jednání uznal p. projektant důvody, uváděné zástupci musea a prohlásil, že odvolává svůj písemný protest ze dne 16. září 1937 č. j. 719/47 proti nařízení dvojího oken.“ Ohledně detailního provedení kamenného soklu zápis uvádí, že „římso nad kamenným obkladem bude oplechována zinkovým plechem č. 13“ a že „žulový sokl bude hruběji opracován, žulový portál bude jemně štokován a jeho přední plochy budou vybroušeny do běla.“ Vstupní vrata musea nebudou z bílého kovu, jak bylo projektováno, nýbrž z tmavšího kovu na způsob starého bronzu. Železné stěny a dveře budou mít konstrukci svařovanou (lisovanou) proti navržené konstrukci z válcovaného železa a nýtované (úspora 50% nákladu). Projektant také vyřeší osvětlovací tělesa nad hlavní vstup budovy a umístění celého názvu – „Československé zemědělské museum, ústav pro studium a povznesení venkova“⁹⁶⁾

Vhledem do atmosféry rostoucího napětí před zahájením stavby a zároveň i určitým přiblížením některých rysů Babuškovy osobnosti může být následující dopis zasláný dr. Voženilkem Františkovi Šachovi dne 5. listopadu 1937:

„Vážený pane inženýre, mám pocit, že mezi p. profesorem Drem. Babuškou a p. architektem Fejglem vyvinuje se jisté napětí, které by nebylo na prospěch věci. Pan profesor Dr. Babuška naznačuje, že pan stavitel Fejgl nemá potřebné kvalifikace jako architekt – umělec. Nechci se přirozeně pouštět do řešení této otázky, dávám však v úvahu, nebylo-li by dobře ve sporných otázkách, majících význam umělecký (celkový vzhled, fasáda apod.), vyžádat si od případu k případu dobré zdání p. profesora Dra Petříka, který – tuším – byl členem jury pro posouzení projektů zemědělského musea, a který také při řadě jiných staveb jest naší straně a jejím institucím odborným rádcem (Švehlova chata).

Pan stavitel Fejgl by ve sporné věci, jako jest na příkl. výška oken v suterénu, navštívil p. profesora Petříka, informoval by jej a p. profesor Petřík mohl by se připravit na řešení sporné otázky při společné schůzce, za přítomnosti obou architektů, p. Dra. Babušky i p. arch. Fejgla.

Tím bychom snad podstatně zeslabili pocit p. profesora Babušky, který jako vysokoškolák cítí se asi poněkud dotčen, že jest kontrolován středoškolákem?“⁹⁷⁾

Schůzi stavební komise dne 3. prosince 1937 informoval arch. Fejgl, že stavební pozemek byl vyklizen, avšak že je pro stavbu ještě třeba získat pozemek okolní, jehož není zemědělské muzeum vlastníkem. Uživatelé tohoto státního pozemku přislíbili pruh dočasně zapůjčit. Jako topení do budovy byl konečně schválen Crittall, jehož instalace byla zadána firmě Skokan v Praze. Během jednání byl opět vznesen požadavek na redukci soklu budovy, se kterou projektant nesouhlasil. Nakonec byl zvolen kompromis, při kterém bude žulový sokl proveden jen na hlavním jižním průčelí, přičemž na severní straně bude nahrazen umělo-

kamennou omítkou. Úspora na soklu pak umožní lépe vybavit interiéry, přičemž projektant je v této souvislosti pověřen návrhem obložení vestibulu a schodiště umělým mramorem namísto dříve projektovaného linolea Orlit. Poněkud nečekaně se vrátil problém železných oken, jejichž použití – pod vlivem architekta Babušky – tentokrát zvažovalo sousední technické muzeum. Dle slov arch. Fejgla je případné rozhodnutí technického musea v této věci pro zemědělské muzeum irelevantní, neboť to se již zavázalo ve smlouvě s dodavatelem topení instalovat okna dřevěná a dvojí. Ve věci dělení oken vzal projektant opět na vědomí, že musí být z hlediska pořizovacích nákladů hospodárné.

V souladu s projektem arch. Babušky se dále zvažovalo umělecké zasklení oken portálu, přičemž sklářské škole v Železném Brodě byly k propočtu nákladů zadány varianty v olovu nebo v leptaném sklu.⁹⁸⁾ O zadání výzdobných a uměleckých prvků budovy nás informuje také nedatovaný zápis, který uvádí, že provedení kamenného slavnostního vstupu a mramorového schodiště je navrženo zadat státním lomům v Požárech, které již dodaly žulový sokl stavby. Do předsálí I. patra, kde je zamýšlena instalace expozice A. Švehly, se navrhuje přirozený mramor dodaný Fa Prastav. Ozdobné zasklení středních oken do olova má být zadáno firmě Novozámský, přičemž pro umělecký projekt zasklení budou vyzváni k soutěži ak. malíř Duchek, J. Novák (asistent prof. Kysely z UMPRUM) a ak. mal. Alois Bílek (jednáno s ním nadále – patrně mu měla nakonec být práce zadána). Dle původního projektu Babušky byly na fasádě provedeny konzoly, na něž architekt opatřil ideové skizzy u akad. sochaře Fialy z Prahy. Tyto však nebyly zemědělskému muzeu dosud předloženy a zápis uvádí, že muzeum je chce tak jako tak z finančního hlediska kontrolovat vlastními návrhy, jež mají být zadány akad. sochaři F. Proseckému z Prahy.⁹⁹⁾

Na schůzi stavební komise zemědělského musea dne 8. února 1938 bylo projednáváno řešení architektonického spojení budov muzeí. V diskusi bylo zvažováno: 1. „pergola“ na jižní frontě bez soch a sochami, 2. „pergola“ na severní frontě bez soch a sochami, 3. „pergoly“ na severu i jihu, 4. řešení bez „pergol“ s volnou ulicí. Projektant podobně jako technické muzeum doporučuje druhou variantu. Stavební komise se většinou přiklání k vynechání „pergol“, na žádost projektanta byla otázka nakonec ponechána otevřená. Pro obklad fasády zvolil architekt kabřinec, a to jak z úsporných důvodů, tak proto, že barva odpovídá komplementárním barvám žuly a předpokládanému zasklení oken Thermoluxem. Pro dláždění vestibulu byl namísto Orlitu definitivně zvolen přírodní mramor. Posléze byla opět řešena „nekončící“ otázka oken. Bylo dodáno vzorové dvojité dřevěné okno Fy. Ringoffer (dubové a borovicové), které komise dle vlastního vyjádření z úsporných důvodů upřednostňuje před projektantem navrženými okny železnými a jednoduchými.¹⁰⁰⁾

96) Zápis ze schůzky ze dne 19. 10. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského musea – správní archiv (spisovna) musea, karton 9c/94.

97) Dopis dr. Voženilky ze dne 5. listopadu 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského musea – správní archiv (spisovna) musea, karton 9c/94.

98) Zápis ze schůze stavební komise dne 3. 12. 1937, Archiv NZM, fond ČS zemědělského musea – správní archiv (spisovna) musea, karton 9c/94.

99) Návrhy na díly zhotovitele, nedat., Archiv NZM, fond ČS zemědělského musea – správní archiv (spisovna) musea, karton 9c/94.

100) Zápis ze schůze stavební komise ze dne 8. 2. 1938, Archiv NZM, fond ČS zemědělského musea – správní archiv (spisovna) musea, karton 9c/94.

Zápis ze schůze stavební komise dne 14. června 1938 v úvodu konstatuje, že po provedení zkoušek bylo na schůzi 10. května 1938 rozhodnuto, že okna budou dřevěná z napouštěného dubu. Babuškův náčrt okna byl zaslán čtyřem firmám k nabídce. Všechny uvádějí v odpovědi nějaké problémy s konstrukcí nebo pozdějším užíváním oken – z tohoto důvodu navrhuje Dr. Voženílek, aby se setrvalo při řešení vertikálním tak, aby každé okno bylo děleno na 5 dílů. Následovala živá diskuse, na jejímž základě bylo nakonec jednomyslně rozhodnuto přijmout „návrh prof. Ing. Dra Vaněčka (TMC – pozn. aut.), modifikovaný pp. prof. Dr. Krchem a doplněný prof. Dr. Petříkem“, jež zápis specifikuje takto: „Okna na hlavní frontě budovy v rozměru 525 × 200 cm budou mít postranní díly zdvojené, na otevření dovnitř s ventilační klapkou nahoře. Střední část okna bude na vnější straně pevná, sklená do rámu s úzkou příčlí uprostřed. Na vnitřní straně této části okna bude křídlo na otevření s vodorovnou příčlí uprostřed. Okna v příčném traktu budovy o rozměru 275 × 200 cm budou dvoukřídlová, při čemž jedna polovina na vnější straně bude pevná, druhá polovina bude zdvojená, na otevření s ventilační klapkou nahoře.“ Zajímavým dokladem této diskuse jsou opět schematické náčrty tužkou na listech s poznámkami jednotlivých aktérů.

Patrně v reakci na toto rozhodnutí o nové podobě oken vypracoval arch. Babuška náčrty průčelí, které naznačovaly, jak nově koncipovaná okna do projektu zasadit. Na prvním z náčrtů vidíme podobu projektu s průběžnými okny, jak byla schválena v dokumentaci pro stavební povolení. Tato fasáda se vyznačuje vyrovnaností horizontál a vertikál a je obložena vínově-hnědým keramickým obkladem. Následují dvě varianty, jak změnu koncepce oken vyřešit. První varianta se snaží nová okna vložit do stávající struktury s tím, že mezi ně jako dělicí prvek vkládá nenápadné vertikály v barvě obkladu průčelí. Druhá varianta, vyznačující se křiklavě žlutým obkladem fasády, patrně reflektuje nejlevnější variantu oken širě 2 m, která jdou rozdělena do šesti drobných desek a lemována hustým sledem vertikálních dělicích pilířů. Při porovnání všech tří náčrtů se nelze ubránit dojmu, že v posledním z nich architekt vyzdvihl nepříznivý dopad drobného dělení oken a zdůraznil jak nepřilíživý vzhled světlého obkladu, tak hustý a rušivý sled vertikál mezi okny. Následné diskuse o barvě obkladu fasády naznačují, že i zde se patrně jednalo o skrytý boj projektanta s přelétavým vkusem zástupců zemědělského muzea¹⁰¹⁾ (obr. 24).

Ve stejné době se totiž znovu otevřel problém obkladu fasády. Na hrubou stavbu byly namontovány vzorky kabřince a šamotu, přičemž v následném hlasování bylo se souhlasem projektanta rozhodnuto „jednomyslně provést obklad fasády obkládačkami Alit-Porfyr 189.“ Další zápis nás nepřímo informuje o změně členění fasády, kterou přineslo přidání vertikálních pásů mezi okny: „Pokud jde o plentování pilířů za účelem doclenění vertikálního dělení fasády, doporučil p. prof. Petřík požadavku projektanta vyhovět a o ceně se dle možnosti s podnikatelem stavby dohodnouti.“ Z řečeného

101) Pro úplnost je nutné doplnit, že tato varianta fasády odkazuje k budově berlínského muzea, ve kterém byla v roce 1937 konána Mezinárodní výstava myslivosti. Existence novínového výstřižku s jeho podobou dochovaného v archivu architektury NTM (Archiv architektury a stavitelství NTM, f. 33, NTM, karton 20040831/04) může dokládat možnou inspiraci stavebníka a následně projektanta, stejně jako klasicizující tendence v řadách stoupenců technického muzea.

ho je evidentní, že vertikální prvky mezi novými okny jsou dílem arch. Babušky, který se jimi snažil zastřít rozpačitý výsledek změny tvaru oken. Závěrem zápis informuje, že kvůli vysoké ceně bronzových vstupních dveří byly dveře v závětrí a vestibulu změněny na dubové – návrh zadány Fy Anýž.¹⁰²⁾

V návaznosti na změnu barevnosti a materiálu obkladu budovy posílá arch. Babuška pražskému magistrátu dne 17. června 1938 dopis v následující znění: „Ve schůzi stavebního výboru zemědělského muzea v Praze dne 14. t. m. jednáno bylo o barvě a materiálu obkladů stavby zemědělského muzea. Oproti původnímu projektu (tmavohnědý kabřinec) zvolena barva bílá, materiál šamotový. Tímto materiálem má být obložena i budova technického muzea. Poněvadž se jedná o barvu velkého komplexu veřejných budov na význačném místě (vysoko nad Prahou) pokládám za svoji povinnost, žádati Vás o schválení. Ježto budova zemědělského muzea provedena jest již tak daleko, že se má již započítati s obkládáním zevního průčelí, žádám o laskavé obrátivé vyřízení, adresované přímo čsl. Zemědělskému muzeu v Praze XVI. Kinského zahrada.“¹⁰³⁾

Na tuto architektovu výzvu magistrát reagoval ustanovením komise, která měla změnu posoudit a která jí také po posouzení na místě zamítla. Tato událost výrazně zkomplikovala již tak dosti chladné vztahy projektanta s vedením muzea, které mu v emotivně laděném dopise sdělilo, že světlý obklad byl vybrán s jeho souhlasem a že jeho zákrokem na stavebním oddělení hl. m. Prahy je třeba již předjednanou dodávku obkladu zrušit, přičemž případné zbytečné náklady půjdou na vrub projektanta.¹⁰⁴⁾ Arch. Babuška na obvinění reagoval dopisem ze dne 29. června 1938: „Popírá se uší důrazností odstavce, v němž uvádíte, že podnikl jsem zákrok na stavebním oddělení (...) V přípisu (opis dopisu Magistrátu) je jasné uvedeno, že žádal jsem o schválení obrátem, uváděje stav budovy a nutnost okamžitého započítání s obkladem (...) že Magistrát neprovedl své rozhodnutí přímo „se stolu“, nýbrž svolal k rozhodnutí zvláštní komisi, svědčí o tom, že pokládá právě tak jako já záležitost obkladu za eminentně důležitou při výstavbě hlav. města Prahy“¹⁰⁵⁾

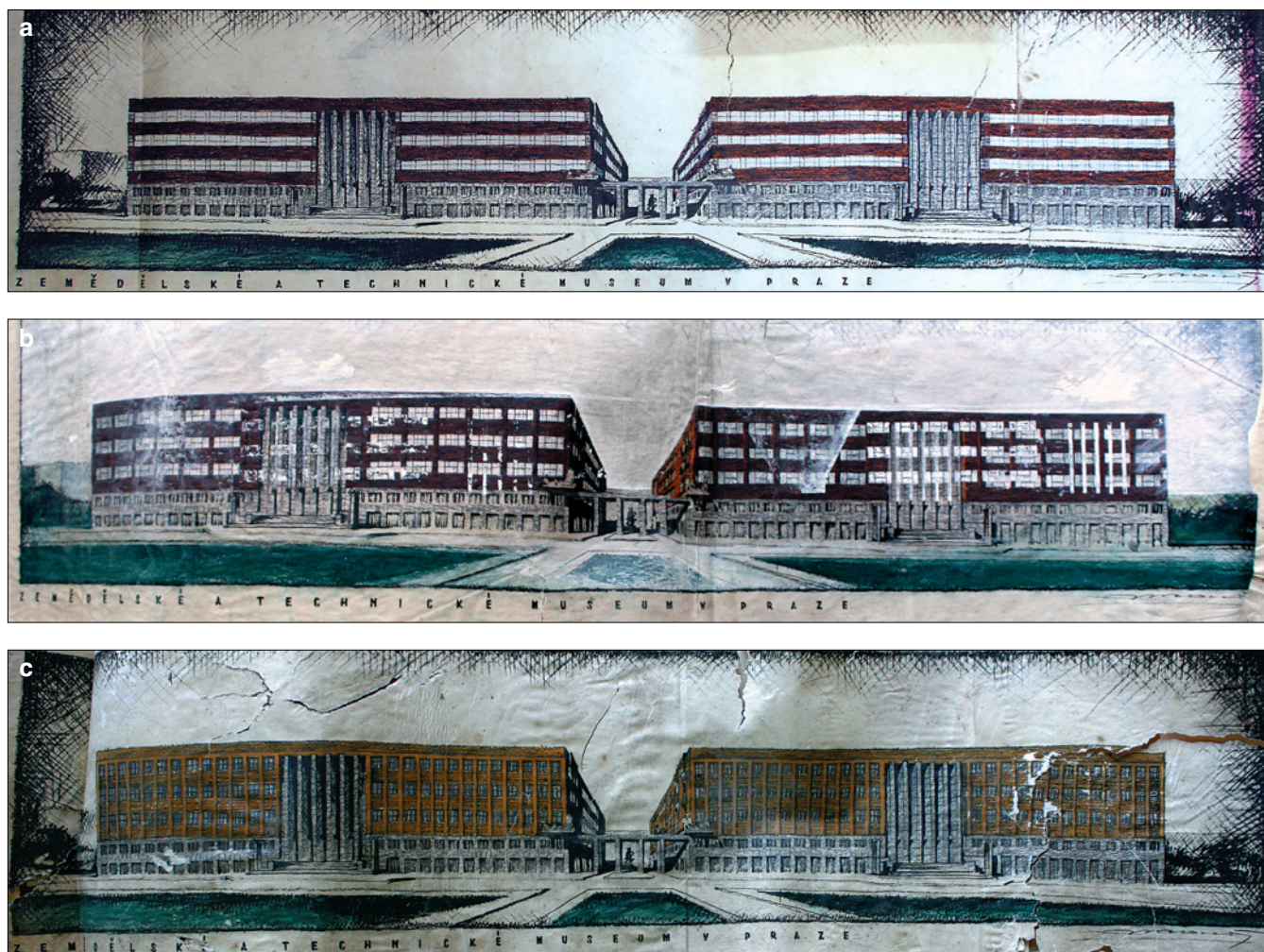
Přes toto architektovo ujištění se nelze ubránit dojmu, že se tímto ne zcela „férovým“ zásahem skutečně snažil zvrátit rozhodnutí o změně barevnosti obkladu. Jen díky němu bylo také muzeum nakonec obloženo původně zamýšleným hnědým kabřincem. Hlavním utilitární zásahem tak zůstala změna tvaru oken, kterou se Babuška snažil vyrovnat zmíněnými vloženými vertikálními pilíři. Jejich pravidelný vertikální rastr, který se stal ozvěnou vysokých pilířů vstupního rizalitu, dodal celkovému výrazu budov klasicizující nádech a definitivně je oddálil od funkcionalistického pojetí původních soutěžních návrhů.

102) Zápis ze schůze stavební komise dne 14. 6. 1938, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

103) Opis dopisu Prof. Babušky Magistrátu dne 17. 6. 1936, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

104) Koncept dopisu vedení ZM arch. Babuškovy ze dne 24. 6. 1938, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

105) Dopis arch. Babušky Zemědělskému muzeu ze dne 29. 6. 1938, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

Obr. 24: Milan Babuška: a – varianta řešení oken a fasády jižního průčelí schválená ve stavebním povolení; b – první (realizovaná) varianta řešení oken a fasády jižního průčelí s původní barvou obkladu a širokými okny, oddělenými vloženými lizénami; c – druhá (nerealizovaná) varianta řešení oken a fasády jižního průčelí, počítající se změnou obkladu, dělením oken dle velikosti nejlevnějšího skla a výrazným členěním fasády vertikálními pilíři (zdroj: AANTM, f. 33, NTM).

Další zápis ze stavební komise spadá již do složitějšího pomnichovského období. Konstatuje, že v kritických dnech nebyla stavba zastavena, nicméně mobilizace záloh ji zpomalila. Uvádí, že je na stavbu dodána polovina oken, přičemž již bylo zadáno jejich zasklívání. Dodávka žuly je opět pravidelná, avšak z úsporných důvodů bylo na poslední chvíli usneseno zmenšit schodiště před hlavním vchodem, proti čemuž projektant protestuje s námitkou, že schodiště musí být stejné jako u sousedního technického muzea.¹⁰⁶ Těsně před nastěhováním sbírek bylo muzeum zabráno německým vojskem pro potřeby válečného archivu.¹⁰⁷

STAVBA TECHNICKÉHO MUZEA

I když byla nová koncepce stavby samostatné budovy technického muzea rozhodnuta již koncem roku 1936, zabralo získávání potřebných prostředků, povolení a jednání s bývalými uživateli pozemku v Kostelní ulici (obec pražská v případě cesty, kde technické muzeum muselo čekat na dokončení nové komunikace v Kostelní a Muzejní ulici; DFC

Prag v případě hřiště)¹⁰⁸ téměř celé následující dva roky, než technické muzeum mohlo s ročním zpožděním za zemědělským v říjnu 1938 zahájením výkopových prací započít stavbu.¹⁰⁹

Ze zápisů stavebního výboru z let předcházejících zahájení výstavby je patrné, že rozhodování o otázkách řady detailů probíhalo z valné části již v době projektování budovy zemědělského muzea. Pozoruhodná je například výrazná mezera v zasedáních stavebního výboru muzea, kdy mezi jednáním dne 31. března 1937, na kterém bylo mimo jiné projednáváno stanovisko Státní regulační komise k sádkovému modelu a na kterém Babuška navrhoval technickému muzeu použití železných oken zasklených termoluxem a pro způsob otápění použit systém Crittall,¹¹⁰ uběhlo do další schůze konané v září téhož roku dlouhých šest měsíců. Na této schůzce konané 30. září 1937 již předložil projektant plány a vysvětlil hlavní provedené změny, jejichž součástí byl i nový návrh na konstrukci dvorany a jejího zasklení „navržené dle obdoby dvorany právě budované bur-

106) Zápis ze stavební komise dne 10. 11. 1938, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

107) Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94

108) Zápis o schůzi správního výboru TMČ dne 17. prosince 1937, Věstník Technického muzea československého 24, č. 3, 1937, s. 5–7.

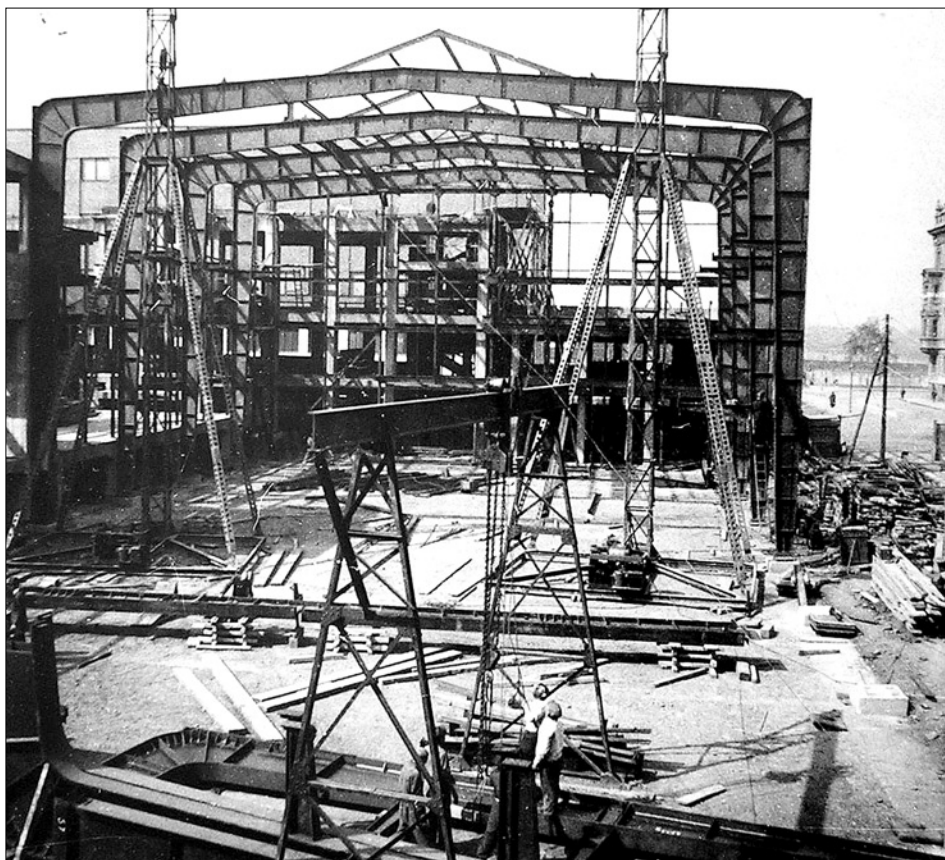
109) Výroční zpráva za rok 1938, Věstník Technického muzea československého 26, č. 1, 1939, s. 8.

110) Zápis o řádné schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 31. března 1937, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

sy v Rotterdamu.¹¹¹⁾ Předložené plány byly schváleny a bylo rozhodnuto o podání žádosti o stavební povolení nejpozději do konce října 1937. Otevřená zatím zůstala otázka konstrukce železných oken nabízených strojírnou Ing. Podhajského v Hosti-vaři. Žádost o vydání stavebního povolení byla podána, ale její vyřízení se bohužel vázalo na dokončení scelení stanoviště a úpravu okolních ulic a sadů. Zástupcům technického muzea se v této části příprav jevílo jako ekonomicky výhodnější použití železných oken, jejichž každoroční provoz po započítání nákladů na amortizaci, úhrady tepelné ztráty a údržbu vycházel o 8–12 Kč na 1 m² levněji než provoz oken dřevěných. Rozhodnutí však bylo vázáno na konzultaci se zemědělským muzeem, „s nímž je nutno dohodnout se o shodné vnější úpravě obou budov.“¹¹²⁾ Co se týče výběru materiálu, byl postoj zemědělského muzea rozhodující, dne

11. února 1938 obdrželo technické muzeum dopis, ve kterém bylo informováno jednak o zamítavém stanovisku stavby „pergoly“, jednak o tom, že zemědělské muzeum se rozhodlo pro „okna dřevěná, zdvojená, podle vzorkového okna, které nám dodala firma Ringhoffer“.¹¹³⁾ Názorová blízkost mezi projektantem a technickým muzeem je patrná i ze zápisu z jednání ze dne 27. května 1938, během kterého Babuška sdělil, „že se Zemědělské muzeum rozhodlo, že v hlavním průčelí své budovy použije oken, jejichž hlavní střední pole je děleno horizontální příčkou, a po jeho stranách bude užší okno vertikální. (...) Okna budou vesměs dřevěná. Pokud se týká keramického obkladu, trvá Zemědělské muzeum na obkladu světlém, což projektant považuje za nesprávné a trvá na svém návrhu obkladu tmavohnědým kabřincem. Požádal proto, aby se o věci vyslovily odborné kruhy obce pražské a ta svolává za tím účelem poradu na 30. června t. r.“ Na stejné schůzi byl schválen a podepsán propracovaný návrh dvorany, který měl být ihned předán Báňské a hutní společnosti k vypracování plánů konstrukce.¹¹⁷⁾

Stejně tak nebylo zásadnějšího rozporu mezi zástupci technického muzea a projektantem v otázce materiálu obkladu fasády. Navržený kabřinec vyhovoval, pouze ke tvaru obkladu upozornil dr. Čenský, „že navržený obklad fasády kabřincovými destičkami není pro monumentální budovu vhodný, správnější by byl obklad z kabřincových cihel.“¹¹⁵⁾ Srovnáme-li situaci s tím, jakým způsobem probíhala debata o obkladu fasády na půdě zemědělského muzea, které odmítá kabřinec, jeví se vztah projektant a technické muzeum v otázce estetického citění jako přinejmenším harmoničtější. Ing. Novák, předseda spolku TMC, klade při té příležitosti zástupcům zemědělského muzea na srdce, aby znovu a dobře rozvážili otázku tvaru oken i keramického obkladu: „Nemůžeme jim v té věci ovšem v ničem předpisova-

Obr. 25: Stavba konstrukce dvorany Národního technického muzea, 1940 (zdroj: ANTM, fotoarchiv).

ti, ale rozhodnou-li se proti našim názorům, pak budeme muset bedlivě rozvážit, zda je v této věci můžeme následovat.“¹¹⁶⁾ Otázka oken byla vyřešena v červnu 1938 na poradě zemědělského muzea a otázka obkladu fasády o něco později zásahem magistrátu. Na schůzi dne 21. června 1938 tak mohl dr. Babuška sdělit, „že se Zemědělské muzeum rozhodlo, že v hlavním průčelí své budovy použije oken, jejichž hlavní střední pole je děleno horizontální příčkou, a po jeho stranách bude užší okno vertikální. (...) Okna budou vesměs dřevěná. Pokud se týká keramického obkladu, trvá Zemědělské muzeum na obkladu světlém, což projektant považuje za nesprávné a trvá na svém návrhu obkladu tmavohnědým kabřincem. Požádal proto, aby se o věci vyslovily odborné kruhy obce pražské a ta svolává za tím účelem poradu na 30. června t. r.“ Na stejné schůzi byl schválen a podepsán propracovaný návrh dvorany, který měl být ihned předán Báňské a hutní společnosti k vypracování plánů konstrukce.¹¹⁷⁾

Průtahy s vydáním stavebního povolení a s tím spojené odkládání zahájení stavby dávalo prostor dalším změnám projektu inspirovanými především jednotlivými sbírkovými odděleními. Zásadní úprava se týkala dvorany, která měla být původně podsklepena a pod ní byla navržena expozice oddělení hornictví. Na žádost „železniční skupiny musea“, která požadovala založení na rostlé půdě, aby bylo ve dvoraně možné umístit i nejtěžší lokomotivy, bylo usneseno, aby dvorana byla v celém svém půdoryse nepodsklepena.¹¹⁸⁾ Ta-

111) Zápis o řádné schůzi stavebního výboru TMC ze dne 30. září 1937, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

112) Zápis o 11. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 29. listopadu 1937, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

113) Příloha zápisu o 13. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 16. února 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

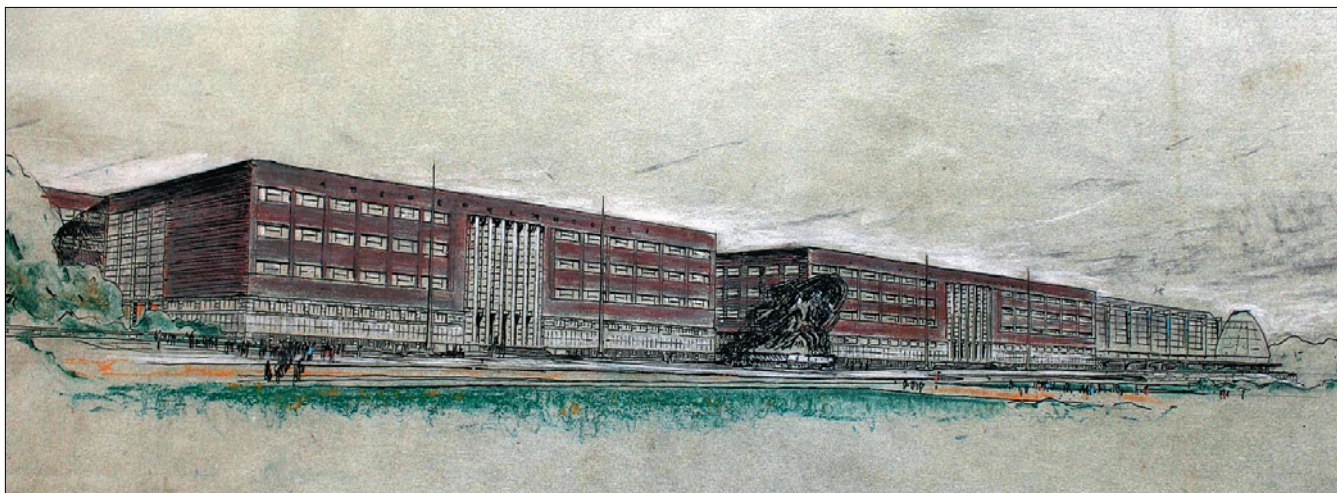
114) Zápis o 17. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 27. května 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

115) Zápis o 15. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 11. dubna 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

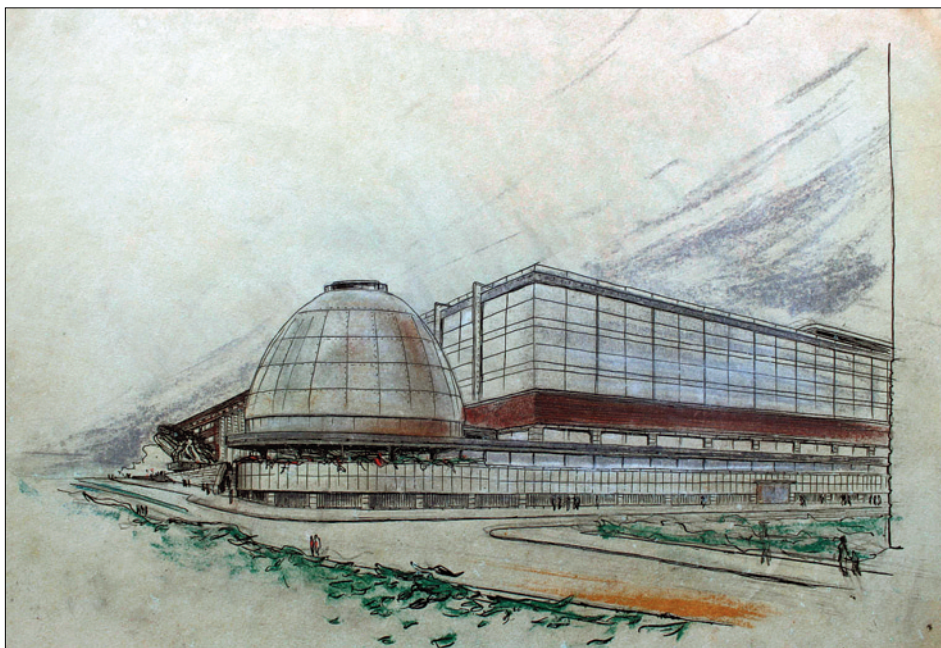
116) Zápis o 17. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 27. května 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

117) Zápis o 18. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 21. června 1938, Archiv NTM, 574, Spolek, Stavební výbor 1937–1939.

118) Zápis o 12. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 11. ledna 1938,

Obr. 26: Babuškovy návrhy na dostavbu druhé etapy Národního technického muzea a Národního zemědělského muzea, 40. léta 20. století (zdroj: AANTM, f. 71, Babuška; ANZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea).

kovýto úspěch inspiroval a zjevně i znejistil leteckou skupinu, která původně doufala, „že bude možno postavit dvě dvorany, z nichž jedna by byla cele věnována pro letecké sbírky. Nyní však máme jedinou dvoranu, do níž se musejí vejít sbírky všech dopravních oborů. Velká část dvorany, více než polovina, bude zabrána sbírkami železničními a je pochopitelné, že letecká skupina se cítí ve svých instalačních plánech velmi omezena.“¹¹⁹⁾ Výchoiskem z této svízelné situace se ukázalo schválení druhé galerie ve dvoraně do budoucna vyhrazené expozici letectví.¹²⁰⁾ Tím nebyla definitivní podoba ještě zcela dokončena, protože teprve v prosinci 1938 již po zahájení stavby se teprve rozhodovalo, zda bude konstrukce dvorany železobetonová, nebo, jak bylo nakonec usneseno, ocelová.¹²¹⁾

Letní měsíce roku 1938 byly věnovány výběrovému řízení na stavební firmu a dne 20. října 1938 převzala staveniště spojná stavební firma Matolín –

Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

119) Program schůze stavebního výboru TMC ze dne 16. února 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

120) Zápis o 13. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 16. února 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

121) Zápis o 22. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 6. prosince 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

Brázdil – Ješ.¹²²⁾ Stavba pod vedením architekta Babušky, bratří Vyhnánků, projektantů železobetonových konstrukcí a stavebního správce Ing. Nejdla tak byla zahájena až na počátku druhé republiky a hlavní část stavebních prací pokračovala v období protektorátu. Ještě na konci roku 1938 proběhla soutěž na silnoproudé instalace muzejní budovy, kterou vyhrály Škodovy závody.¹²³⁾ Naopak v této době bylo definitivně upuštěno pro vysoké náklady od topení Crittall a bylo do budoucna rozhodnuto o topení radiátorovým.¹²⁴⁾ Na jaře následujícího roku v soutěžích na zadání ústředního vytápění skupiny I. (radiátorové topení) byly vybrány firma Kabeš a Fanta a firma ČKD – Ostrak s podmínkou, aby ČKD pro zhotovení této zakázky upustilo od spolupráce s firmou Ostrak. Pro zařízení ústředního vytápění skupiny II. (teplovzdušné topení a větrání) byly schváleny firmy a. s. Podhajský pro první etapu a pro druhou etapu a. s. Janka a spol. Dodávka a montáž výtahů byla zadána firmě Ing. Moučka (osobní výtah) a firmě Ing. Klapka (větší nákladní výtah).¹²⁵⁾ Vítězem na dodávku a montáž svařované ocelové rámové konstrukce hlavní dvorany se v březnu roku 1939 stala Bářská a hutní společnost¹²⁶⁾ (obr. 25).

Nejisté poměry nutily představenstvo muzea k úsporným opatřením. Vedle úsilí o sehnání

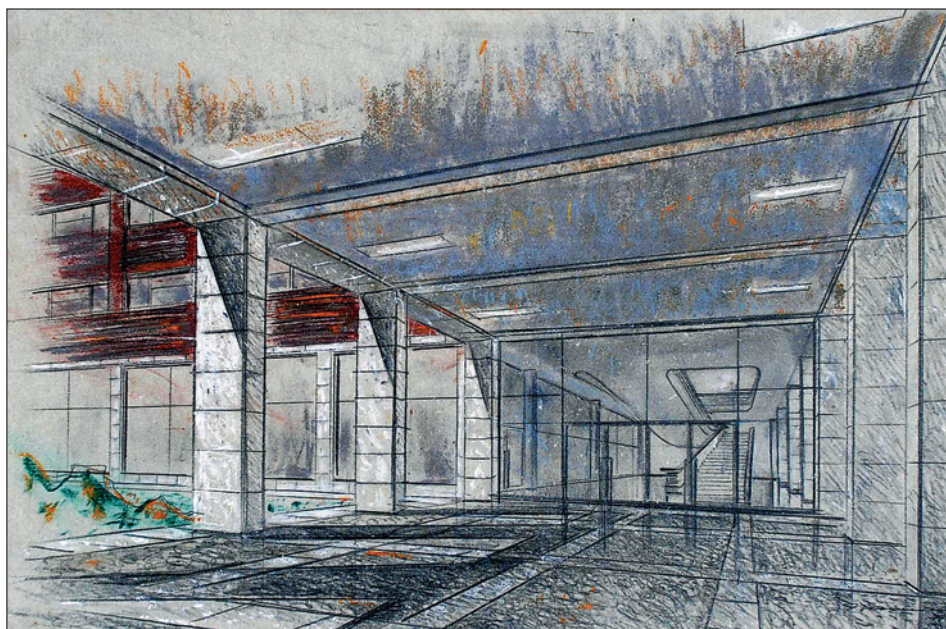
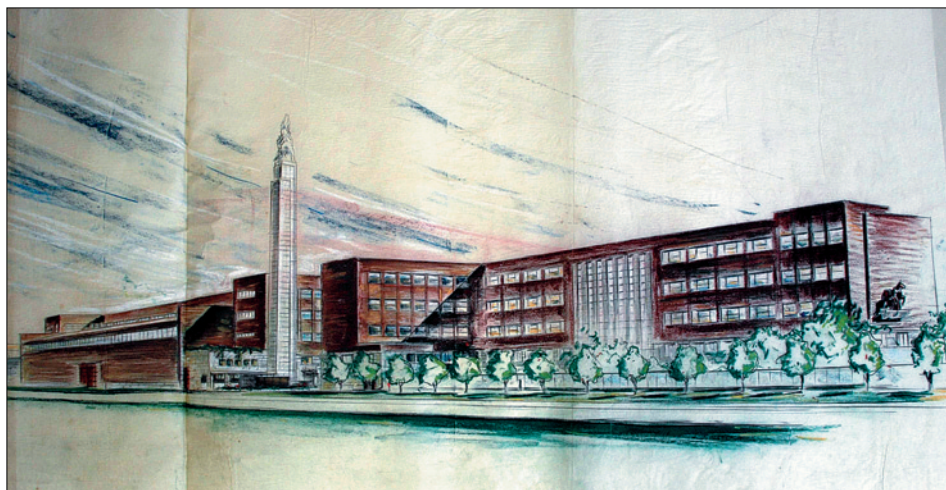
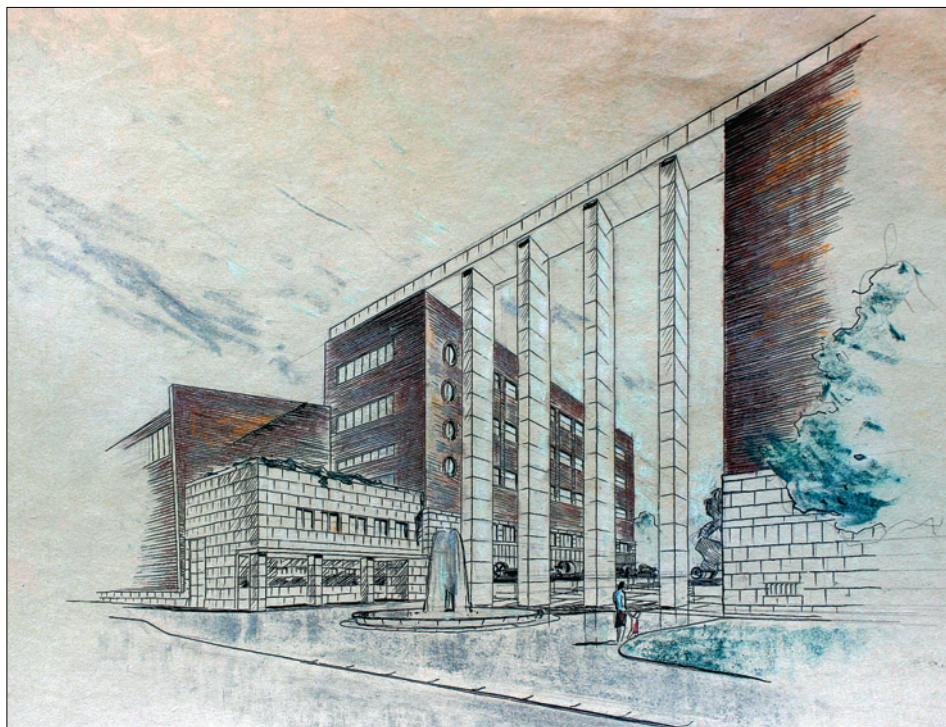
122) Stalo se tak poté, co vítězná firma Kdoul a Pittl svou nabídku na stavbu muzea odvolala, in: Zápis o 21. schůzi stavebního výboru Technického muzea československého ze dne 12. 10. 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939, 1.–35. schůze, 1935.

123) Zápis o 23. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 9. ledna 1939, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

124) Zápis o 22. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 6. prosince 1938, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

125) Zápis o 25. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 9. března 1939, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

126) Zápis o 26. schůzi stavebního výboru TMC ze dne 27. března 1939, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

levnějšího stavebního materiálu se již na počátku roku 1939 objevují teoretické úvahy o provedení obkladu spodní části budovy umělým kamenem namísto kamenu přírodního.¹²⁷ Ještě v létě téhož roku jsou sice obě varianty obkladu teoreticky otevřeny, ale pro dodání umělého kamene bylo rozhodnuto o vypsání veřejné soutěže, přičemž pro dodání žuly byla vyžádána pouze informační nabídka od státních lomů v Požarech. Na kabřincový obklad horních partií fasády byla vyžádána informační nabídka od Západočeských továren kaolinových a šamotových, se kterými bylo dále jednáno v druhé polovině roku 1939.¹²⁸

I přes překážky, jakými byly úspory materiálu, které je možné například demonstrovat na dopadech aplikování směrnice o šetření železem platné od 1. února 1940,¹²⁹ které se projevily přijetím nelehkého rozhodnutí snížit užité zatížení ve východním a západním křídle druhého a třetího patra z 800 na 550 kg/m²,¹³⁰ dosáhla hrubá stavba v roce 1940 stejné výše se sousední budovou zemědělského muzea. Ještě v dubnu 1940 zahájila Báňská a hutní společnost práce na konstrukci ocelové hlavní dvorany. Válečná atmosféra však v této době již dokázala poznamenat vztah mezi stavebníky a stavebními firmami. V zápisech jednání stavebního výboru nacházíme informace o sporu týkajícího se požadavků firmy Matolín – Brázdil – Ješ na zvýšení cen za materiál i mezd za odvedené práce, neboť „podnikatelé totiž ve svém požadavku nezvyšují pouze mzdy a ceny hmot, pokud takové zvýšení nastalo, nýbrž zvyšují ceny i mnohých jiných hmot, u nichž nelze dosud zvýšení prokázat. Dále přímo horečně zvyšují spotřebu pracovního času pro jednotlivé výkony a to u práce betonářské až o 55% a pro bednění až o 85%, neoprávněně zvyšují režii ze mzdy a z materiálu a centrální režii zvyšují až o 100%.“¹³¹ Situace se dostala až tak daleko, že v dubnu 1940 již ve vzduchu visela pohružka zastavení stavby, kterou však za podnikatele Ing. Matolín nakonec odvolal.¹³² Úspory na materiálu se nakonec dotkly i oněch tolik diskutovaných oken. Dne 12. dubna 1940 bylo totiž „usneseno – vzhledem na nedostatek dubového materiálu –, aby rámy oken byly provedeny ze dřeva borového, křídla ze dřeva dubového.“¹³³

Spíše úsměvným osvětlením při studiu materiálů stavby z této pohnuté doby je zpráva o drobném sporu hlavního projektanta Babušky s Ing. Matolínem o dodání stavebních plánů v měřítku 1 : 50, které Babuška odmítl poskytnout a vypracoval namísto nich plány pouze v měřítku 1 : 100. K odůvodnění svého postoje zaslal stavebnímu výboru muzea dopis, ve kterém v bodu 1. – zcela věren své příznačné pečlivosti – vypisuje důvody a normy ozřejmující dostatečnost měřítka 1 : 100. V následujících dvou bodech

přidává i důvody vycházející z vlastní letité praxe: „2. Plán jednoho půdorysu T. M. v měř. 1 : 50 měřil by 210/150 cm! Při otevření stavbě, často za větru, manipulace s takovými rozměrnými plány plochy 3 m² byla by obtížná, ba každý rozumný polír by toto pokládal za velice nepraktické!! 3. Ze své praxe vím, a z praxe mých kolegů lze zjistit, že z důvodů uvedených v bodech ad 1.) a ad 2.) se při velkých stavbách používá plánů v měř. 1 : 100 jako plánů prováděcích. Namátkou jmenuji: Zemědělské museum, zemskou nemocnici v Prešově, budovy dolu President Masaryk v Břeštaněch (největší v Evropě), lázně Velichovky, úrazovou pojišťovnu (arch. Rosler), peněžní burzu (arch. Rosler), vojenskou divis. nemocnici (arch. Adámek), velké budovy nemocnice pražské na Bulovce, většina velkých škol obce pražské atd. Tyto budovy byly všechny stavěny podle plánů 1 : 100!! Jsem přesvědčen, že p. t. stavební výbor uzná, že plně vyhověl jsem všem zvyklostem a praxi při provádění velkých staveb, ale i zadávacímu přípisu a odmítne každé pokusy p. Inž. Matolína i jiných o znehodnocování mé práce.“¹³⁴ Krátce na to vystoupil na povrch architektův maximalismus opět, a to ve chvíli, kdy se zdála vhodná chvíle ke zvrácení rozhodnutí z června minulého roku o obložení soklu budovy umělým kamenem. Babuška upozornil „na podobný obklad umělým kamenem na severní straně Zemědělského muzea, který se rychle špiní a stává se ohyzdným.“¹³⁵ Navrhuje proto opět zvážit obklad žulou a pro případ, že se na to nedostává prostředků, přiklonil se raději k dřívějšímu návrhu předsedy Nováka nechat část fasády prozatím neobloženou. K obkladu žulou pak skutečně došlo až po architektové smrti v padesátých letech.

Na počátku roku 1941 již probíhala výběrová řízení na kolaudátora stavby a výběrové řízení na mramorové obklady interiérů. Komise úspěšně navrhla, „aby dlažby, stěny sloupů v závětrí, vestibulu a panteonu, jakož i celé hlavní schodiště byly obloženy mramorem jaroškovským, kdežto hala ve II. a III. patře budtež vydlážděny šamotovými dlaždicemi Rakoflam 30 × 30 cm (k provedení mramorářských prací vybrány firmy Vinduška, Studihrad a Prastav; k provedení šamotových obkladů fa Keramika a Západočeské továrny kaolinové a šamotové.“¹³⁶ Zcela osudový pro další vývoj muzea i vlastní stavby se ukázal rok 1941, kdy německá okupační správa připravila muzeum nejen o právě dokončovanou novostavbu, ale i o Schwarzenberský palác, který si zvolila pro zřízení vojenského muzea.¹³⁷ Náhradou za oba objekty získalo technické muzeum prostory v budově pražské Invalidovny, která sloužila potřebám muzea po několik dalších let a coby depozitář až do roku 2002.

Novostavba na Letné zabavená německou okupační mocí byla dostavěna podle potřeb sídla poštovní protektorátní správy. Předseda představenstva Ladislav Novák k tomu na výroční schůzi 17. dubna 1942 stručně poznamenal: „Od 1. října 1941 jsme pronajali naši novou budovu pro účely veřejného úřadu a vzdali jsme se práva výpovědi na 5 let,

127) Zápis o 28. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 17. dubna 1939, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

128) Zápis o 30. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 28. června 1939, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939 i zápis o 33. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 15. listopadu 1939, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1937–1939.

129) Zápis o 36. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 14. února 1940, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

130) Zápis o výroční schůzi TMČ dne 12. dubna 1940, Věstník Technického muzea československého 27, č. 2–3, 1940, s. 9–11.

131) Zápis o 38. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 3. dubna 1940, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

132) Zápis o 38. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 3. dubna 1940, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

133) Zápis o schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 12. dubna 1940, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

134) Babuškův dopis stavebnímu výboru TMČ ze dne 13. dubna 1940, příloha zápisu o 40. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 8. května 1940, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

135) Zápis o 41. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 20. června 1940, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

136) Zápis o 78. schůzi stavebního výboru TMČ ze dne 1229. ledna 1941, Archiv NTM, 574, Spolek NTM, Stavební výbor 1940–1943.

137) J. Hozák, Příběh Národního technického muzea. Praha 2008, s. 74–76.

*tedy do října 1946. Novostavba je takřka hotova... Žulový obklad dolní části průčelí bude možno provést až později. Mramorářské práce uvnitř budovy (obklady ve vestibulu, pantheonu a schodišti) budou provedeny, až bude budovy použito pro její vlastní účel.*¹³⁸⁾

EPILOG

Rok 1939 přinesl náhlý konec projektu i společné budoucnosti obou muzeí. Po složitých peripetiích stavby obou muzejních budov došlo k tomu, že se ani jedno z muzeí nemohlo do své nové budovy nastěhovat. Poválečné události jejich osud dále rozdělily. Zatímco technické muzeum bylo nakonec zprovozněno, byl na omezeném prostoru s řadou „podnájemníků“, a funguje zde kontinuálně do dnešních dnů, zemědělské muzeum bylo po krátké poválečné epizodě zahájeného provozu opět uzavřeno a jeho budova byla přestavěna na kanceláře Stavoprojektu, který definitivně uvolnil místo muzeu až po roce 1989.

Výsledná podoba obou muzeí je důsledkem složitého vývoje plného nečekaných zvratů. Původní až ostentativně funkcionalistický Babuškův návrh byl již v rámci užší soutěže konfrontován s překvapivě klasicizujícím pojetím jednoho z návrhů Ferdinanda Fencla. Již během prvních náčrtů spojené muzejní budovy se do jejího tvarosloví vkrádají klasicizující a dekorativní prvky, které dosti ostře kontrastují s funkcionalistickou koncepcí budovy. I když během soutěže získal větší podporu projekt funkcionalistický, postupně se ukázalo, že muzejní instituce intuitivně tíhly ke klasicismu, jakožto formě důstojně vyjadřující jejich význam. Po rozdělení obou muzeí tak přichází Babuškův návrh, který svým chladným monumentálním klasicismem patrně zarazil i Státní regulační komisi. Stavební plány muzeí v následujícím období dokládají návrat k určitým funkcionalistickým prvkům, přičemž výchozí hmotová kompozice daná sporným monumentálním návrhem už napříště zůstane symetrická a díky vysokým středním portikům výrazně klasicizující. Protiváhou kamenných vertikál portiků jsou v plánech pásová okna, která však musel architekt ještě během stavby z úsporných důvodů zmenšit a rozdělit. Nejpozději v této fázi se projektování budovy zemědělského musea mění v permanentní spor stavebníka s architektem, který pro záchranu svého konceptu neváhá přizvat do interních jednání o barvě budovy zástupce magistrátu. Původní výrazné stylové kolísání architektury muzeí, dané v první fázi s největší pravděpodobností rozdílným uměleckým vkusem zástupců obou spolků, se v závěru změnilo v hašteření o jednotlivé položky stavby a nekoncepční změny, které mohly na poslední chvíli výraz budov

138) Zápis o výroční schůzi TMC z 17. dubna 1942, Věstník Technického musea československého 29, č. 1, 1942, s. 10–11.

radikálně a dlužno říci zcela nearchitektonicky proměnit. V kontextu této složité situace vystupují do popředí zásluhy arch. Babušky, kterému se složitým manévrováním podařilo situaci ustát a zachovat přes všechny neodborné zásahy jednotný a důstojný výraz průčelí obou muzejních budov. Jak však dokládá dopis z 15. dubna 1942 uložený v Archivu NZM, je zjevné, že neshody neznamenal definitivní rozkol mezi architektem a zemědělským muzeem. Babušková dojemná odpověď na děkovaný dopis správního výboru nezní nikterak formálně a je z ní možné vycítit opravdové pohnutí autora, který přes všechny překážky dovedl své největší dílo „téměř“ ke zdárnému konci:

„Dílo, kterému výtvarník věnoval celé své já, svou lásku, duši a práci, je skončeno.

Práci lze zaplatit a odměnu za ostatní – na tu umělec obyčejně čeká marně. A tou odměnou byl mi právě Váš dopis. Přijměte proto můj nejvřelejší dík za slova, která mne tolik potěšila a stala se mi nejceněnější odměnou. Vážím si jich tím více, že je vyslovila korporace v jejímž čele stojí tak vynikající odborníci.

Těším se, že Bůh dá a bude mi dopřáno s Vámi spolupracovat ještě na umělecké úpravě budovy, aby tato stala se nejen vzorným, ale i umělecky vysoce hodnotným muzeem moderní Evropy.

S upřímným díkem za slova, která budou mi vzpruhou v dalším díle,

*znamenám v hluboké úctě. Babuška*¹³⁹⁾

Již citovaný dopis naznačuje, že válečná césura i tragický osud obou staveb však překvapivě neznamenaly konec jejich architektonického rozvoje. Nemožnost pokračovat v reálné stavbě otevřela nečekaná dvířka do světa tvůrčí fantazie jejich architekta, který najednou nebyl svázán ani stylovými a užitnými požadavky, ani proměnlivým vkusem obou stavebníků. Jeho snové vize, které budovy muzeí doplňují o další stavby jako je planetárium či nové sály, reflektují poslední fázi českého funkcionalismu, jehož linie byla násilně přerušena vpádem oficiální nacistické a později komunistické architektury. Propracované vize rozlehle muzejní čtvrti jsou nejen působivým epilogem architektonické historie obou muzeí, ale také patrně nejosobnějším příspěvkem jejich architekta Milana Babušky, jehož jméno zůstane navždy pevně spojeno s tímto jedinečným a přes všechny složité peripetie mimořádně působivým architektonickým celkem¹⁴⁰⁾ (obr. 26).

139) Dopis Milana Babušky ze dne 15. dubna 1942, Archiv NZM, fond ČS zemědělského muzea – správní archiv (spisovna) muzea, karton 9c/94.

140) Rádi bychom na tomto místě poděkovali Mgr. Sárce Steinové, pracovníci archivu NZM, Mgr. Petře Váchové, pracovníci archivu architektury NTM, Mgr. Pavlu Koderovi, Ph. D., zaměstnanci archivu architektury NTM, PhDr. Zdeňku Váchovi, zaměstnanci archivu NTM a Ing. arch. Petru Krajčimu, pracovníkovi Muzea architektury NTM.

DER BAU DES TSCHECHOSLOWAKISCHEN LANDWIRTSCHAFTSMUSEUMS UND DES TECHNISCHEN MUSEUMS AUF DEM LETNÁ-PLATEAU IN PRAG

Die symmetrisch komponierten Gebäude des Nationalen Landwirtschaftsmuseums und des Nationalen Technischen Museums bilden eines der wenigen realisierten städtebaulichen Komplexen der Zwischenkriegszeit in Prag. Trotz der nicht langen Geschichte des Projekts und des Baus änderte man im Laufe ihrer Entstehung ihre Konzeption

und besonders ihren architektonischen Ausdruck, der kontinuierlich zwischen dem radikalen Funktionalismus und dem monumentalen Klasicismus oszilliert hat. Die Analyse der Quellen und der erhaltenen Pläne belegt eingehend die Diskussionen, die die Gestalt der Bauten bestimmten und besonders den Einfluss beider Museumsvereine, deren Vorstellung

gen sich änderten und oft grundsätzlich unterschiedlich waren. Die anfangs ideale Zusammenarbeit des Architekten und des Auftraggebers änderte sich allmählich in den Kampf um die endliche Baugestalt, deren Kompromisslösung am deutlichsten die ganze verwickelte Projektentwicklung widerspiegelt. Mit Rücksicht zur Menge erhaltenen Archivmaterials und zur bemerkenswerten Baugeschichte beider Gebäude handelt es sich um eine einmalige Möglichkeit den künstlichen und außerkünstlichen Hintergrund der Entstehung des für seine Zeit außerordentlichen Komplexes öffentlicher Gebäude und dabei auch das Schaffen des Architekten Milan Babuška zu begreifen, für den dieser Arbeitsauftrag die größte und zweifellos auch bedeutendste architektonische Aufgabe seines Lebens dargestellt hat.

Die endliche Gestalt beider Museen ist eine Konsequenz einer entwickelten, unerwarteter Wendungen vollen Entwicklung. Der ursprüngliche, bis ostentativ funktionalistische Entwurf von Babuška wurde schon im Rahmen des engeren Wettbewerbs mit der überraschend klassizisierenden Auffassung eines der Entwürfe von Ferdinand Fencel konfrontiert. Schon bei den ersten Skizzen für das vereinigte Museumsgebäude schleichen sich die klassizisierenden und dekorativen, mit der funktionalistischen Gebäudekonzeption ganz scharf kontrastierenden Elemente ein. Obwohl während des Wettbewerbs das funktionalistische Projekt eine größere Unterstützung erwarb, zeigte es sich schleichend, dass die Museumsinstitutionen intuitiv zum Klassizismus, als zu der ihre Bedeutung unterstreichenden Form tendierten. Nach der Trennung beider Museen voneinander erscheint also der Entwurf von Babuška, der mit seinem kühlen monumental Klassizismus wohl auch die Staatliche Regulierungskommission gestützt hat. Die Baupläne der Museen in nachfolgenden Phasen belegen die Rückkehr zu bestimmten funktionalistischen Elementen, wobei die ursprüngliche Massenkomposition des bestrittenen Monumentalentwurfes schon weiter symmetrisch und dank den hohen Mittelrisaliten ausgeprägt klassizisierend blieb. Das Gegengewicht zu den Steinvertikalen der Risalite bilden in den Plänen die Bandfenster, die der Architekt noch im Laufe der Bauarbeiten um der Einsparung wegen reduzieren und teilen musste. Spätestens in dieser Phase änderte sich die Projektierung des Landwirtschaftsmuseums in eine dauerhafte Streitigkeit zwischen dem Bauauftraggeber und dem Architekten, der sich für die Rettung seines Konzeptes nicht weigerte in die geschlossenen Verhandlungen von der Farbe des Gebäudes einen Vertreter des Magistrats einzuladen. Das ursprünglich ausdrückliche Stilschwanken der Architektur der Museen, in der ersten Phase höchstwahrscheinlich durch das unterschiedliche Geschmacks der Vertreter beider Vereine bestimmt, änderte sich zum Schluss in ein Wortgefecht um Einzelpositionen am Bau und die konzeptionswidrigen Änderungen, die hätten im letzten Moment den Ausdruck der Gebäude radikal und es ist sogar zu sagen ganz unarchitektonisch ändern können. Im Kontext dieser entwickelten Lage kommen die Verdienste Arch. Babuškas hervor, dem es gelungen war mit verschiedenem Manövrieren die entstandene Situation zu überstehen und trotz allen dilettantischen Eingriffen den einheitlichen und würdigen Ausdruck der Fassaden beider Museumsgebäude zu erhalten.

Die Kriegsäscher und das tragische Urteil beider Bauten bedeuteten überraschungsweise kein Ende ihrer architektonischen Weiterentwicklung. Die Unmöglichkeit den realen Ausbau fortzuführen öffnete den unerwarteten Wirkungsbereich für die schöpferische Fantasie ihres Architekten, der plötzlich weder mit Stil- sowie utilitären Forderungen noch dem veränderlichen Geschmack beider Bauauftraggeber gefesselt war. Seine traumhaften Visionen, die die Museumsgebäuden mit weiteren Bauten wie dem Planetarium oder neuen Sälen ergänzten, reflektierten die letzte Phase des tschechischen Funktionalismus, dessen Linie gewaltsam mit dem Eindringen der offiziellen national sozialistischen und später der kommunistischen Baukunst unterbrochen war. Die gründlich durchgearbeiteten Visionen eines ausgedehnten Museumsviertels stellten nicht nur einen wirkungsreichen Epilog der Architekturgeschichte beider Museen dar, sondern auch wohl den höchst persönlichen Beitrag ihres Architekten Milan Babuška dar, dessen Name für immer mit diesem einzigartigen und trotz allen verwickelten Peripetien außerordentlich wirkungsvollen architektonischen Komplex verbunden bleibt.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Prag 7-Holešovice, Letná-Plateau, Kostelní G.: a – Gebäude des Nationalen Landwirtschaftsmuseums (Foto M. Novotný, 2008); b – Gebäude des Nationalen Technischen Museums (Foto M. Novotný, 2008).

Abb. 2: Alois Čenský, Entwurf zum Bau des Gebäudes des technischen

Museums, 1925, projektiert an Stelle des heutigen Messepalastes (Archiv des Nationalen Technischen Museums [ANTM], Archivfond 7, Čenský).

Abb. 3: Grundstück beim Stadion des Fußballklubs Sparta, gekauft 1925 für den Bau des technischen Museums, auf dem in den 1930-er Jahren nach dem Entwurf von Josef Havlíček der sogen. Wohnblock „Molochov“ erbaut wurde, und das Grundstück des Prager Wasserwerkes, zweckmäßig für den Museumsbau von der Prager Stadtgemeinde zugesagt. Der Grundriss nimmt die Lage nach der infolge der Regulierung erfolgten Parzellenreduktion auf (ANTM, Archivfond 574, Spolek Národního technického muzea [Spolek NTM – Verein für das Nationale Technische Museum]).

Abb. 4: Alois Čenský, Entwurf zur Erbauung des Gebäudes des technischen Museums auf dem Grundstück beim Stadion des Fußballklubs Sparta, 1925–1931 (ANTM, Archivfond 574, Spolek NTM).

Abb. 5: Bohumil Hübschmann, Entwurf zur Erbauung des Gebäudes des technischen Museums auf dem Grundstück beim Stadion des Fußballklubs Sparta, 1928 (Archiv des Nationalen Landwirtschaftsmuseums [ANZM], Archivfond ČS zemědělské museum – Museumsverwaltungsarchiv [Registratur]).

Abb. 6: Bohumil Hübschmann, Wettbewerbsentwurf zur Lösung des Letná-Plateaus, 1928. Rechts oben Gelände für das Gebäude des technischen Museums deutlich (ANZM, Archivfond ČS zemědělské museum – Museumsverwaltungsarchiv [Registratur]).

Abb. 7: Vojtěch Krch, Entwurf zur Erbauung des Gebäudes des technischen Museums, 1928 (Architekt SIA 1929).

Abb. 8: Ferdinand Fencel, Entwurf zur Erbauung des Gebäudes des technischen Museums, 1928 (Stavba 1928–1929).

Abb. 9: Der gebilligte Regulierungsplan und die angenommene Bebauung laut Wettbewerbsentwurf von Josef Štěpánek, 1929 (Architekt SIA 1929).

Abb. 10: Prag 7, Letná-Plateau, Regulierungsplan, 1931 (Letná. Historie a vývoj prostoru [Letná-Plateau. Geschichte und Raumentwicklung], 2007).

Abb. 11: Prag 7, Letná-Plateau, Regulierungsplan, 1934 (Letná. Historie a vývoj prostoru, 2007).

Abb. 12: a – Milan Babuška, Wettbewerbsentwurf – 1. Stufe 1935, II. Platz (Věstník TMČ [Museumsblatt] 1935); b – Ferdinand Fencel, Wettbewerbsentwurf – 1. Stufe 1935, II. Platz (Věstník TMČ 1935); c – František Šrámek-Rudolf Vichra, Wettbewerbsentwurf – 1. Stufe 1935, III. Platz (Věstník TMČ 1935); d – František Tesár, Wettbewerbsentwurf – 1. Stufe 1935, III. Platz (Věstník TMČ 1935); e – František Šrámek-Rudolf Vichra, Wettbewerbsentwurf – 1. Stufe 1935, gekauft außer Wettbewerb (Věstník TMČ 1935).

Abb. 13: Ferdinand Fencel, Das Vergleichen der Entwurfsänderungen in der 2. Stufe 1935 (ANTM Archivfond 33, NTM).

Abb. 14: a – Milan Babuška, siegreicher Entwurf, 2. Stufe 1935 (ANTM, Archivfond 71, Babuška); b – derselbe, siegreicher Entwurf, 2. Stufe 1935 (ANTM, Archivfond 71, Babuška).

Abb. 15: Milan Babuška, vergleichende Studie seines eigenen Entwurfs mit dem von F. Fencel (ANTM, Archivfond 33, NTM).

Abb. 16: Milan Babuška, Bad Velichovky bei Jaroměř, 1925 (ANTM, Archivfond 71, Babuška).

Abb. 17: Milan Babuška, Sokolturnhalle Hradec Králové (Königrätz – aus: Benešová-Trojan-Jakl, Salon republiky [Salon der Republik], 2000).

Abb. 18: Wilhelm Kreis, Gebäude des Deutschen Hygiene-Museums, Dresden, 1927–1930 (Abbildung aus dem ANZM, Karton 9c/51).

Abb. 19: Milan Babuška, Fassadenvariante Herbst 1935/Frühjahr 1936 – zwei Varianten (Inschrift/Skulpturen) und Detail (ANTM, Archivfond 71, Babuška).

Abb. 20: Milan Babuška, Entwurf Jänner 1936 (ANTM, Archivfond 71, Babuška).

Abb. 21: Lageplan mit der Grundrisslösung unmittelbar nach Trennung der Gebäude im Juni 1936, von Babuška unterschrieben (ANZM, Karton 9c/51).

Abb. 22: Getrennte Gebäude, Gipsmodell 1937 (ANTM, Archivfond 574, Spolek NTM).

Abb. 23: Südfassade, Lösung laut Baubewilligung 1937 (ANZM, Karton 9c/92).

Abb. 24: a – Milan Babuška, Variante der Fensterlösung und Südfassade laut Baubewilligung (ANTM, Archivfond 33, NTM); b – Milan Babuška, erste (realisierte) Variante der Fenster- und Südfassadenlösung mit ursprünglichen Belagsfarbigkeit und breiten, mittels eingelegter Lisenen getrennten Fenstern (ANTM, Archivfond 33, NTM); c – Milan Babuška, zweite (nicht realisierte) Variante der Fenster- und Südfassadenlösung, mit Änderungen des Belags, der Fensterteilung der Größe der billigsten Glasscheiben gemäß und mit ausdrucksvoller Fassadengliederung mittels vertikaler Pfeiler reichend (ANTM, Archivfond 33, NTM).

Abb. 25: Bau der Konstruktion der großen (Ausstellungs-)Halle des Nationalen Technischen Museums, 1940 (ANTM, Fotoarchiv).

Abb. 26: Milan Babuška, Entwürfe zum Ausbau der zweiten Etappe des Nationalen Technischen und des Nationalen Landwirtschaftsmuseums, 1940-er Jahre (ANTM, Archivfond 71, Babuška, und ANZM, Archivfond ČS zemědělské museum – Museumsverwaltungsarchiv [Registratur]).

(Übersetzung J. Noll)